

FRANSIZ HUKUKUNDA SUÇLU ÇOCUKLAR VE KORUNMAYA MUHTAÇ KÜÇÜKLER MESELESİ

Prof. Dr. Feyyaz GÖLCÜKLÜ

1966/1967 öğretim yılı içinde Fransa'da yapmış bulunduğumuz çalışma ve temasların ağırlık merkezini, ceza hukukunda suçlunun ıslâhı kavramı teşkil etti. Biz, müteakip sayfalarda, ıslâh kavramının başlangıç noktası saydığımız çocuk suçluları, bu suçlu gruba ilişkin Fransız mevzuatı ve tatbikatı açısından ele alacağız. Bu cümleden olmak üzere bir yandan, alışlagelmiş deyimiyile «ceza hukuku dışında bırakılan» suçlu küçükler has sistemi inceleyecek; öte yandan da, dolaylı olarak, bu sisteme hakim genel ilkelere tartışacağız.

I. İLK MÜLÂHAZALAR

Suçlu çocuklar - Yetişkin suçlular

1. — Suçlu çocukları yetişkin suçlulardan ayıran ve her memleketin mevzuatında farklı şekilde tespit edilmiş bulunan itibarî yaş çizgisi üzerinde söz açmayı lüzumsuz buluyoruz. Keza, gelecek sayfalarda çocuk suçluluğunun etiyolojisi bahsine de girecek değiliz. Bizim burada evvelâ tespit etmek istediğimiz husus, suç ve, geniş anlamıyla, ceza politikasında suçlu çocukları yetişkin suçlulardan ayırmayı gerekli kılan sebeplerdir (1).

Sırf «temyiz kudreti» kavramında dayanağını bulan bir ayırımın, çocuk ve yetişkin suçlu tefrikinin meşru kılmada yetersizliği aşikârdır. Söz konusu ayırımında temyiz kudreti kavramından hareket bizi sonuç olarak cezaî ehliyet ve ceza sorumluluğu zemini

(1) Ceza hukukunda küçüklerin yetişkinlerden, şu veya bu mülâhazalarla, farklı bir muameleye tabi tutulması tarih itibariyle gerçekten pek eskidir. Fakat ilk çocuk mahkemesinin 19. yüzyıl sonunda kurulduğu; meselâ Fransız suç istatistiklerinde küçüklerin yetişkinlerden ancak 1909 yılından itibaren ayrılmaya başladığı düşünülecek olursa, bu tefrikin şuuruna pek yeni varıldığını kabul gerekir.

üzerine götürecektir. Halbuki bugün suçlu küçükler, biraz sonra görüleceği üzere, cezaî ehliyet ve ceza sorumluluğu mülâhazalarıyla farklı bir sistem içine yerleştirilmiş degillerdir. Nitekim çocuk ve yetişkin suçlu ayırımında geleneksel temyiz kudreti kavramından hareket eden ve bu sıfatla günümüz anlayış ve ihtiyaçlarına cevap vermekten çok uzak bulunan ceza kanunumuzun sisteminde dahi, 18 yaşın üstünde bulunup «farik ve mümeyyiz olmıyan» suçlular, suçlu küçük muamelesine tabi tutulmamakta; ceza kanunu önünde tamamen ayrı bir grup teşkil etmektedirler.

2. — İnkâr götürmez bir vakıa olarak kabul gerekirken Pozitivist Okulun, «ilmî müşahede neticesi» olarak adlandırdığı ilk iddialarından bugün ortada fazla birşey kalmamış olsa bile, suç ve suçluya bakış açısı konusunda teklif ettiği yenilik — metod değişikliği — kısa zamanda benimsenmiş; 19. yüzyılın sonlarından itibaren tüm ceza hukukunun yeniden gözden geçirilmesi yollarını açmıştır: Mademki suç, Klâsiklerin ilân ettiği gibi, hukukî bir antite (2) değil, ferdî ve toplumsal bir olaydır (3) ve bu sıfatla sosyolojik ve insan davranışını tayin eden «kanunların» etkisi altındadır; mademki suçlu belirli sebeplerin etkisiyle hareket eden (suç işleyen), diğer bir deyimle, determinizm bağı içinde bulunan bir kişidir; şu halde toplumun suçtan korunması, herşeyden evvel, suç doğuran faktörlerin tespit ve sonra ortadan kaldırılmasıyla mümkün olacaktır. Bu faaliyet ise, hiç olmazsa suçlular açısından, suçlunun, «şahsiyeti aydınlatma» amacıyla gözlemi, ve sonunda ferdiyete uygun bir «tedavi ve ıslah» tedbirlerinin tatbikini zaruri kılacaktır.

3. — Bu postüladan hareketle girişilecek faaliyette işe «tedavisi mümkün elemanlardan», kesin şeklini kazanmamış «şahsiyetlerden», bir kelime ile çocuk suçlulardan başlamak pek tabiidir. Ancak bu takdirdedirki her türlü israf önlenmiş, suçlulukla mücadelede başarı şansı arttırılmış olacaktır. Unutmamak gerekirken, tam marazî haller hariç, yetişkin suçluların «tedavisi», çoğu zaman muhtevası müphem bir kavram, hatta teorik bir iddia, gerçekleştirilmesi her bakımdan pek güç cazip bir idealden ibarettir. Bu konu-

(2) Carrara'ya göre, «suç, maddî, fiilî bir antite (entité de fait) değil, hukukî bir antitedir (entité de droit); bir aksiyon değil, fakat bir hukuk kaidesinin ihlâlidir «(infracation)», L. Radzinovicz - J. C. Turner'den naklen, **The Meaning and Scope of Criminal Science in the Modern Approach to Criminal Law**, Londra 1945, s. 12.

(3) Bk. D. Szabo, «La sociologie dans l'étude du comportement criminel», **Revue de l'Action populaire**, Şubat 1958, no. 115 s. 164 ve son.

da, itiyadî suçluların büyük bir kısmını çocuklarında suç işlemiş kimselerin teşkil ettiğini hatırlatmak yeterdir. Şu halde suçlu çocuklar bugün yetişkin suçlulardan tamamen farklı bir anlayışla ele alınıyorlarsa, bunun sebebini, her iki suçluluğun etiyolojisindeki farktan ziyade, *çocuğun her bakımdan bir eğitim devresinde bulunduğu gerçeğinde aramak gerekir.*

4. — Bu gerçek sonucudurki, çocuk suçlu kavramıyla, korunmaya muhtaç çocuk kavramı birbirinden güçlkle ayrılır derecede yaklaşmış bulunmaktadır. Çocuk suçluluğu tavsifinde aşırılığa kaçmış, hatta bu tabir yerine «intibaksız çocuk» deyimini tercih etmiş bulunan Amerika Birleşik Devletleri tatbikatını bir tarafa bıraksak bile (4), bu konuda nispeten geleneksel muhafazakâr tutumu temsil eden Fransız mevzuatında ve tatbikatında bu yaklaşma açık şekilde kendini göstermektedir. Meselâ Fransız tatbikatında çocuğun maddî bakımdan fazla önem göstermiyen bir suç işlemesi halinde savcılar, genellikle, takipsizlik kararı vermekte ve bu çocuğu, «Tehlikede bulunan çocuklar hakkında 23 Aralık 1958 Kararname» uyarınca bir tedbire konu olmak üzere çocuk yargıcı önüne göndermektedirler(5).

Şu halde, 3. paragrafta sözünü ettiğimiz «eğitim devresini» boş yere harcamış olmamak için suçlu küçükleri yetişkinlerden ayırmak gerçek bir zarurettir.

5. — Üzетinde ısrarla durmak istediğimiz bu eğitim devresinin kendine has özellikleri bulunduğu muhakkaktır. Çocuğun küçükler topluluğundan yetişkinler topluluğuna geçişi uzun ve kesintisiz bir prosesüs teşkil etmektedir. Bu gelişimin, bu geçişin bir noktada kesintiye uğraması yahut yanlış bir yönde devam etmesi çocuğu muhtemelen, ileride düzeltilmesi mümkün olmayacak bir şekilde, ılelebet damgalıyacaktır. Henüz gelişimini tamamlamamış bir varlık olan küçüğün, normal bir yetişkin haline gelebilmesi için mahsus bir «iklime»; özel bir «zemine», velhasıl devamlı bir ihtimama muhtaç olduğu malûmdur.

(4) «...intibaksız tabiri, hür bir millet teşkilâtının, vatandaşların çoğunluğu için öngördüklerinden farklı; terbiyevî, sosyal, mediko - psikolojik ve tıbbî tedbirlere muhtaç bütün kişileri kapsamaktadır» (Prof. Laffont), **Sauvegarde de l'Enfance**, Kasım - Aralık 1965, no. 9 - 10, s. 599.

(5) Bu yol değişikliği neticeyi pek fazla etkilememektedir. Nitekim ileride görüleceği gibi, Fransız hukukunda suçlu küçüklerle tehlikede bulunan çocuklar hakkında alınacak tedbirler hemen hemen aynıdır.

6. — Bu gelişme ve eğitim çağında çevreden neş'et eden terbiye hataları, gayri müsait maddi şartlar, bünyevî arızalar yahut malûliyet v.s. çocuğu ileride tamiri mümkün olmayacak şekilde zedeleyecektir. Güvenlik hissinden, ana sevgisinden, baba örneğinden, aile dayanak ve otoritesinden mahrum; çevreden gelen früstrasyonlara maruz yahut «yükü bir veraset» kurbanı bir çocuğun, normal gelişim için pek gayri müsait bir zemin bulunduğu şüphesizdir. Bu zemin üzerindeki küçüğün, çevre normlarını anlayış ve kabülde güçlük çekeceğinden (intibaksızlık); hoş görülmesi güç ve hukukî bakımdan gayri meşru telâfi yollarına sapacağından; vaktinde ele alınmadığı takdirde hayatı boyunca sürececek antisosyal bir davranış içine yerleşeceğinden asla şüphe etmemek gerekir.

7. — Bu gerçek sonucu küçüklerin ceza hukuku dışına çıkarıldığı; çocuklar konusunda «cezalandırmaya» değil, «önlemeye» itibar edildiği beyanlarında bulunulmuştur. Bu arada belirtmek istemizki genel olarak suç ve suçlunun, yukarıda söylendiği gibi, yeni bir ışık altında ele alınması, suçluluğa tesir ve suçu tayin eden «kanunların» keşfi, ceza hukukunun «hukukî ve normatif» vasıf ve değerini ortadan kaldırmış, etkilemiş değildir. Bünyeleri itibariyle özellik gösteren suç faillerinin, çocuk suçlulardan başlamak üzere, ceza yerine tedbire, tedaviye konu olması; bir anlamda ceza kanunlarının, ceza hukukunun arınması mesabesinde. Ceza kanunlarının suçla mücadelede tek silâh değil, mevcut yol ve araçlardan sadece biri olduğu muhakkaktır. Çok yönlü bir mahiyet gösteren suçla savaş faaliyetini, bütün araç ve imkânlarıyla ceza hukuku içine sokmağa kalkışmak, suçla mücadelede ceza silâhını etkisiz kılacağı gibi, moral alanda bir değerler buhranına da yol açacaktır.

8. — Ceza kanunlarının genel önleme fonksiyonu, ilk bakışta gayet mantikî görünen bütün argümanlara rağmen, suçla savaşta küçümsenemeyecek bir değer taşımaktadır. Şu kadar yüzyıldan beri suçların mütemadiyen artış göstermesi, diğer bir deyimle ceza koyan kanunların, klâsik ceza hukuku ilkelerinin suçu önlemede etkisiz kaldığı iddiası; bu hukuk dalını, yanlış bir telâkki ile, suçla savaşın tek silâhı saymak hatasından ileri gelmektedir. Acaba ferdî ve toplumsal bütün şartlar aynı kaldığı halde suçluluk doğrusu gene mi yükselme kaydetmiştir? Suç faktörlerinin tümünü ortadan kaldırma ceza kanunlarına düşen bir ödev midir?

Genel önleme fonksiyonu iddiasını cerhedecek asıl argüman, ceza tehdidine rağmen suç işlemekte devam olunduğunu ispat de-

ğil; fakat kaç kişinin bu tehdit sayesinde suç işlemekten alıkonulduğunu tespittir. Bu ise asla mümkün olmayacaktır.

9. — Ceza hukuku bir ilim değil, bir san'at, bir politikadır; yaptığı şey gözlemde bulunup, bu gözlem neticelerini kanunlar şeklinde tasvir değil (yani «olanı» tespit değil), fakat «olması lâzım geleni» tayindir. Bu sıfatla bir asgari morâl koymakta ve bu morali savunma vasıtalarını kısmen sağlamaktadır. O. Kinberg'in belirttiği gibi «ne ahlâk, ne de hattı hareket kaidesi bulunmayan yerde suç ta yoktur» (6). Ceza hukukunun bir sosyal (yahut ferdî) patoloji disiplini olmadığını ifade eden bu beyanlarımızla, bu hukuk dalının her türlü maddî gerçeğe sırt çevirmiş, köksüz ve temelsiz, sırf fikrî inşa mahsulü bir disiplin olduğu iddiasında da değiliz. Hangi alanda olursa olsun benimsenmiş bulunan bir politikanın başarı şansı, hiç şüphesiz, objektif verileri hesaba kattığı ölçüde artacaktır.

10. — Çocuk - yetişkin suçlu ayırımı, mesele 9 numaralı paragrafta sözü edilen bakış açısından ele alındığı zaman dahi kendini kabul ettirmektedir. Şöyleki, yetişkinler topluluğunun moralini temsil eden ceza kanununu, objede ayniyet yokluğu yahut «değerlendirmede farklılık» sebebiyle, bu topluluk dışında bulunan küçüklere tatbik mantıksız bir davranıştır. Gençlerin yetişkinler tarafından tespit edilmiş bulunan kaidelere yahut yetişkinlerin umutlarına uygun hareket etmeleri pek enderdir (7).

11. — Bununla beraber, esasında bir bütün teşkil eden toplum moralini yukarıdaki şekilde bölmek; küçükleri itibarî de olsa mu-teber bir «örneğe» uygun davranıştan tamamen vareste tutmak da eğitim bakımından hatalıdır. Nitekim suç ve ceza tavsifi morâl bir değerlendirmeyi ifade ettiği, yani bir kıymet hükmü taşıdığı içindir ki suç teşkil eden fiil, kanun tarafından suç sayılmamakla be-

(6) **Basic Problems of Criminology**, Kopenhag 1935, s. 13.

(7) Bk. W. C. Kvaraceus, «Qu'est - ce qu'un jeune délinquant?», **Les Cahiers de l'Enfance**, Nisan 1964, no. 104 (Paris), s. 8.

(8) Genellikle gençler taklit yahut red için bir modele şiddetle ihtiyaç duymaktadırlar; çocuk için ilk modeli de ana - baba teşkil eder. Çocukların müsamahakâr ana - babaya sahip olmaktan şikâyet ettikleri görülmemekle beraber, bu durumda bulunan küçüklerin davranışları derunî bir şaşkınlığın izlerini taşıyacaktır. Şayet çocuk etrafında belirli kaidelerin vücuda getirdiği bir engele raslamazsa, kendisi hakkında doğru bir kanaat sahibi olmakta ve kendisine davranış normları tespit etmekte gittikçe artan güçlüklerle karşılaşacaktır. Çocuğun kendisi konusunda şüpheli düşmesinin neticesi de mütecaviz davranıştır. Bk. Kvaraceus, a. g. y., s. 13.

raber cevheri itibariyle fark göstermiyen diğer intibaksız hallerinden daima ayrı tutulmuştur. Bu gerçek bilhassa suçlular konusunda kendini göstermektedir. Filhakika muasır mevzuat davranış bozukları, intibaksızlık derecesi bakımından önemli fark göstermekle beraber, «rahatsızlık arazi» değişik olan suçlu çocukların intibaksız çocuklardan ayrı olarak ele almaktadır. Meselâ, biraz sonra görüleceği gibi, Fransız hukukunda suçlu çocuklar kendileri konusunda başvurulması muhtemel tedbirlerdeki, tedavi ve ıslâh metodlarındaki geniş ayniyete rağmen; tehlikede bulunmaları sebebiyle korunmaya muhtaç çocuklardan ayrı olarak başka bir metin içine yerleştirilmişlerdir (9).

12. — Bu inancımız neticesi diyebilirizki, «çocuğun ceza hukuku dışında çıkarıldığı» formülü kısmî bir gerçeği ifade etmekte, ceza müeyyidesinin küçükler konusunda etkisizliği, hatta mahzurlu bulunduğu, anlamını taşımaktadır. Fakat fiil çocuk tarafından işlenmiş de olsa gene ceza hukuku açısından bir değerlendirmeye tabi tutulmaktadır (Bk. no. 18 ve 19). Kaldığı, icabında, küçüklere ceza dahi tatbik olunmaktadır.

II. CEZA HUKUKU AÇISINDAN ÇOCUKLAR

13. — Fransız çocuk hukuku alanındaki izahlarımıza zahiren intibaksızlık eğrisinin üst ucunda yer alan suçlu küçüklerden başlayacağız. İncelememizin ikinci bölümünde de, tehlikeli bir meyil üzerinde bulunmaları sebebiyle korunmaya muhtaç görülen çocukları ele alacağız. Ancak konunun derinliğine inmeden evvel suçluluk tablosunun gösterdiği genel manzarayı ana çizgileriyle tasvirin yararlı olacağı kanaatindeyiz.

14. — Fransız istatistiklerinin tetkikinden edinilen ilk izlem (10), genel plânda suçluların ortalama yaşının gittikçe düştüğüdür; bu yaş bütün suçlular için 25 dir. Gene bütün suçluların % 26 sını 15 ilâ 20 yaşları arasında bulunan dilim teşkil etmektedir; halbuki bu yaş grubu genel nüfusun % 7 si civarındadır. Gerek çocuk, gerekse yetişkinler konusunda olsun suçta tekerrür oranı gittikçe yükselmekte (çocuklarda hükümlerin 1/3 i); gerçek çocuk suçlu

(9) «Ordonnance du 2 février 1945 relative à l'enfance délinquant» ve «Ordonnance du 23 décembre 1958 relative à la protection de l'enfance et de l'adolescence en danger».

(10) Kaynak gösterilmeden verilen rakamlar Service de l'Education surveillée'nin Adâlet Bakanına sunduğu yıllık Raporlardan alınmıştır.

sayısı yargılanıp hüküm giyenlerin 4 - 5 defa üstünde bulunmaktadır.

15. — Çocuk ve yetişkin suçlu hareketinin uzun bir dönem içinde mukayesesi çocuk suçluluğu tablosunun endişe verici durumunu daha açıklıkla ortaya koymaktadır. Gerçekten Jean Fourastié'nin «*Essai de morale prospective*» (11) adlı ilginç eserinde belirttiği gibi «... her ne kadar suçların tarif ve tavsifinde önemli bazı değişiklikler olmuş ise de (12), cezalandırma hareketinin son yüz elli yıl içinde, bütün Avrupa'da, aşikâr bir yumuşama ve azalmaya uğradığı muhakkaktır». Nitekim adı edilen eserde verilen bilgiye göre Fransa'da 1825 ilâ 1850 yılları arasında ağır ceza mahkemeleince yargılanan sanıkların yıllık ortalaması 7 ilâ 8 bin iken, bu ortalama bugün için 1200 ilâ 1500 dür. Genel nüfus artışı hesaba katıldığı takdirde 140 yıl evvel 20/100 000 olan ağır ceza sanığı sayısı bugün 4/100 000 den daha azdır. 1831 ilâ 1880 yıllarında 175 ilâ 200 bin olan mahkûm sayısı, bugün 215 ilâ 230 bin arasındadır; fakat genel nüfus ogünden bu yana 35 milyondan 48 milyona yükselmiş, yani % 30 oranında artmıştır. Keza 1852 yılında ceza evi ve zindanlarda bulunan mahkûm sayısı 53201 iken, bugün (1966 da) sadece 32257 dir. Bu rakkamları yorumlarken, suç ve suçluların meydana çıkarılmasındaki etkisizliği bugüne oranla aşikâr olan 19. yüzyıl zabıtasının durumunu da hesaba katmak gerekir.

16. — Çocuk suçlulara gelince. Küçükler tarafından işlenen suçlar 1855 ilâ 1961 arasında bir misli artmış; o günden bu yana da % 30 luk bir artış göstermiştir (13). Halbuki gençlerin teşkil ettiği nüfus dilimi içinde yer alanların genel sayısı 20. yüzyıl başından pek az fazladır. 1910 ve 1955 de yargılanan çocuk sayısı 1/1000 iken bu oran bugün 2,4/1000 olmuştur; üstelik 16 ilâ 18 yaş dilimi içindeki erkek çocuklar konusunda bu oran 50/1000 dir. Kız çocuklar bütün çocuk suçluların 1/6 ini teşkil etmekte ise de, artış oranı kızlar konusunda daha da yüksektir (14). Genel olarak suçluluğun şiddetini kaybettiği bir toplumda çocuk suçluluğunun artması gerçekten endişe vericidir.

(11) Paris 1966, s. 64 ilâ 66.

(12) Birkısım suçların «cinayet» grupundan «cünha» grupuna aktarılması gibi.

(13) 1963 ve 1964 yılları arasında çocuk suçlu sayısındaki kemmî artış 4098 dir (artış oranı % 10,8, bir evvelki yılda artış oranı % 6,9) Genel nüfus içinde 10 - 18 yaş dilimindeki artışın % 1,83 olmasına karşılık, aynı dilimde yer alan suçlu sayısındaki artış % 8,76 dir.

(14) Fourastié, a. g. e., s. 13 - 14.

1. Hakim ilkeler

17. — Fransız hukukunda cezaî rüşt yaşı 18 olarak tespit edilmiştir : suçun işlenmesi anında 18 yaş çizgisinin altında bulunanlar *suçlu küçükleri*, üstünde bulunanlar da *yetişkin suçluları* teşkil etmektedir. 18 yaşından küçük suçluya *kaideten* bir ıslâh, terbiye yahut tedavi tedbiri olunacak; cezaya ancak *istisnaen* başvurulabilecektir.

18. — Ceza hukukunun son yarım yüzyıl içinde uğradığı değişim gözönünde tutulacak olursa, suçlu çocuklar grubunu «ceza sorumluluğu bulunmayan kişiler» olarak takdim zannımızca pek isabetli değildir. Bugün ceza terimi, yetişkinler konusunda dahi bir sembol değeri taşımaktadır. Günümüz ceza sistemlerinde liste başını işgâl eden hapis cezalarının halihazır infaz rejimi düşünülecek; bu cezanın suçlunun «ıslâh ve terbiyesine» nasıl yöneldiği hatırlanacak olursa, ceza sorumluluğu kavramının bir anlam ve muhteva değişikliğine uğradığı anlaşılacaktır. Suç işleyen kişi şu veya bu şekilde toplumsal bir tepkiye (müeyyide) maruz kalacağına, yani kendisi toplum tarafından şu veya bu surette ele alınacağına göre, suç işlemekle «masum vatandaş» statüsünü kaybediyor demektir. Bu statü değişikliğinin zaruri ve bilinen sonucu, bütün neticeleriyle birlikte bir «zor» unsurunu (ferdin serbestçe kabullenmediği) ortaya çıkarmasıdır. Şu halde suçluya, ister küçük ister yetişkin olsun, uygulanacak muamele (buna ister ceza, ister ıslâh veya terbiye tedbiri densin) daima acı bir tad taşımaktadır. Tıp diliyle ifade etmek gerekirse bu «tedavi» asla «ağrısız» olmayacaktır.

19. — 18 yaşından küçük suçlulara has özel rejimin uygulanması, işlenen suçun ağırlığı yahut çocuğun zihni gelişimi gibi şartların mevcudiyetine kaideten tabi tutulmuş değildir. Şöyleki, 13 yaşın altında bulunan suçluya, şartsız olarak, yalnızca bir *koruma, nezaret, terbiye, ıslah ve tedavi* tedbiri tatbik olunacaktır. Fransız hukukunda, ceza kanunumuzun 53. maddesinde öngörüldüğü gibi, bir mutlak sorumsuzluk yaşı kabul edilmiş değildir. 13 ilâ 18 yaşları arasında bulunan suçlular konusunda ise yargıç, «*özel durumlar ve çocuğun şahsiyeti*» gerektirdiği takdirde (yani daima bir istisna olarak), küçüklere mahsus özel rejimi kendilerine uygulamaktan vazgeçip, müşterek hukuk rejimine (yani cezaya) başvurabilecektir (15). İlgililerle yaptığımız konuşmalardan edindiğimiz ka-

(15) Suçlu küçüklerin 1959 yılında % 15,4 ü, 1960 da % 12,6 sı, 1963 de % 23,4ü, 1964 de de % 25,9 u bir cezaya hüküm giymiştir. Ancak 13 yaşından büyük olan çocuklar cezaya çarptırıldıklarına göre bu yüzde aslında daha da yüksektir.

naate göre, yargıç veya mahkemeler ancak *hiçbir eğitim şansının mevcut bulunmadığı*, yahut tamamen aksine olarak küçüğün kişisel bozukluk göstermemesi sebebiyle mahsus bir eğitimin lüzumsuz bulunduğu hallerde (meselâ taksirli suçlarda) bu yola gitmektedirler. Bu son halde, cezanın, teşkiletlediği tehdit ve korkutma sayesinde, çocuk üzerinde terbiyevî bir etki doğurduğu kabul edilmektedir. Ancak ilâve etmek gerekirken, cezanın negatif yoldan küçüğü etkilememesi de şarttır.

20. — Tedbir yerine cezaya başvurulması halinde gene bir ayırım yapılmakta, 13 ilâ 16 yaşları arasında bulunanların cezaları yaş küçüklüğü sebebiyle hafifletilmektedir. Buna karşılık 16 ilâ 18 yaş grupundakiler konusunda gerekçeli bir kararla bu indirmeden vazgeçilebilmektedir (16). Küçüğün tedbir yerine hapis cezasına çarptırılması halinde, bu cezanın farklı bir rejim içinde yerine getirileceğini de burada kayıt gerekir. Bu konuya ileride tekrar döneceğiz (Bk. no. 40 ve son).

2. Özel muhakeme usulü

Madde itibariyle yetki :

21. — Çocuk suçlular konusunda ceza hukukunun maddî ve şeklî hukuk olarak ayırımından vazgeçilmiştir. Dava süjesinin özel durumu böyle bir tefriki lüzumsuz hatta mahzurlu kılmaktadır. Daha ileri giderek denilebilirki çocuklar konusunda şekil hukuku daha imtiyazlı bir yer işgâl etmektedir. Nitekim çocuk suçluların yetişkinlerden filen ayrılması, geçen yüzyıl sonunda çocuk mahkemelerinin kurulması ve özel bir muhakeme usulünün kabulüyle başlamış; şekil hukukunun bu suretle farklılaşması kendiliğinden maddî hukuku etkilemiştir. Çocuklara uygulanması tavsiye edilen özel rejim, özel bir bakış zaviyesine ihtiyaç gösterdiğinden, şeklen bu zaviyeye yerleşme, bakışın muhtevasını da değiştirmiştir. Nitekim gelecek sayfalardaki izahlarımız, çocuklar konusunda, maddî hukukla şekil hukukunun ne derece girift bir bütün teşkil ettiğini açıkça ortaya koyacaktır.

(16) Ölüm ve müebbet ağır hapis cezası yerine 10 seneden 20 seneye kadar hapis; 10 ilâ 20 sene yahut 5 ilâ 10 sene ağır hapis yerine (adi ve siyasî cezalarda), hükmolunacak cezanın ençok yarısı mikdarında hapis cezası; kamu ve vatandaşlık haklarının kaybı yahut yurt dışı sürgün cezası yerine en fazla 2 yıla kadar hapis cezasına hükmolunacak; diğer bütün hallerde cezanın yarısı indirilecektir.

22. — Şimdi bir çocuğun suç işlemesi halinde harekete geçen mekanizmayı kronolojik bir sıra içinde gözden geçirelim. Kovuşturma konusunda müşterek hukuka istisna getirilmemiştir : suçlu çocuğu kovuşturacak merci, yetişkinlerde olduğu gibi, savcılıktır. Hatta savcılığın sahip bulunduğu bu inhisar, küçükler konusunda daha da genişlemiştir; nitekim yürürlükte bulunan kanunlar uyarınca dava hakkının kamu idarelerine bırakıldığı hallerde dahi, eğer sanık çocuk ise, ceza davasını açma yetkisi, ilgili idarenin şikâyeti üzerine, münhasıran savcıya aittir. Çocuk mahkemesi yargı çevresi içinde vazife gören savcılık makamının bir temsilcisi, yani savcı yardımcılarında birisi, istinaf mahkemesi savcısı tarafından, yalnızca küçüklerin sanık olduğu suçların kovuşturulmasıyla görevlendirilerek bir ihtisaslaşmaya da gidilmiştir.

23. — Kovuşturmada maslahata uygunluk prensibini kabul etmiş bulunan Fransız hukukunda savcıların, çocuk bahis konusu oldukda, daha müsamahalı davranacakları, yani kendilerine bırakılan takdir hakkını çoğu zaman küçük lehine kullanacakları hatıra gelebilir. Oysaki tatbikat bu tahminin tamamen aksinedir; küçük tarafından işlenmiş bulunan suç, hafif bile olsa, bazan vahim bir halin arazi olabileceğine göre, işe ta başında el konmakta, yani çocuklar konusunda daha sıkı davranmakta fayda görülmektedir (17). Hafif suçlarda savcılar daha ziyade takipsizlik kararı vermekte; «tehlikede» buldukları küçüğü, «korunmaya muhtaç çocuklar hakkındaki» kararname uyarınca bir tedbir alınmak üzere çocuk mahkemesi önüne göndermektedirler.

24. — Suç işlendiği haberini alan savcının, kovuşturma konusunda sahip olduğu yetkiyi ve tercih hakkını isabetli şekilde kullanabilmesi için fiili ve küçüğün durumunu etraflı şekilde bilmesi gerekir. Bu boşluk polis yahut jandarma tarafından yapılacak kısa anketle doldurulmuştur. Hemen belirtmek isterizki, zabıta tarafından yürütülen bu kısa anket, ileride göreceğimiz ve yargıç tarafından ihtiyaç üzere emrolunacak sosyal anketten farklıdır; zabıta anketinde durumun dış görüşü tasvir edilmekte, buna mukabil sosyal anket meselenin derinliğine inip durumun iç görünüşünü tespitte çalışmaktadır.

25. — Burada adı edilen zabıta anketi müşterek hukukun tanıdığı polis tahkikatından tamamen farklıdır. Hatta meselenin gös-

(17) 1963 yılında yargılanan 38.472 çocuğa karşılık 8.220 (1/4,68), 1964 yılında yargılanan 42.570 çocuğa karşılık da 8.146 (1/5,24) takipsizlik kararı verilmiştir.

terdiği incelik sebebiyle, bhusus kalabalık merkezlerde, özel çocuk zabıtası teşkiline dahi gidilmiştir (18). Bu ilk anketi yapacak polis memuru, zabıta temsilcisi sıfatıyla değil, fakat aile babası gibi müşfik, objektif, ciddî, alaysız ve öfkesiz olarak davranacak; küçüğe hayat hikâyesini, suç ve ilgili hadiseleri anlattırarak, mümkün meretebe az soru soracak, küçüğün kendiliğinden konuşmasını tahrike gayret edecektir; tahkikat sırasında, fiile ilişkin hususlardan başka, bilhassa ailenin teşekkül tarzı, mesken ve sağlık durumu, geçinme imkânları, ana - babanın şahsiyet ve mizacı, çocuğun geçmişi, okul durumu, faaliyet yahut mesleği, davranışı ve tepkileri, boş zamanlarını nasıl kullandığı konularında bilgi edinmeğe çalışacaktır. Kısaca savcı, çocuk hakkında kovuşturmayaya geçmeden evvel, her imkândan faydalanarak suçun ifade ettiği manayı anlayarak vardığı sonuca göre kararını verecektir.

Hatta küçük, şu veya bu sebeple polis nezaretine alınmışsa (çocuğu kendi çevresi içinde bırakmanın tehlikeli bulunduğu yahut hemen yargıç önüne çıkarmanın mümkün olmadığı hallerde v.s.), nezarethanede geçecek sürenin dahi bu yönden değerlendirilmesine çalışılmaktadır. Meselâ Paris bölgesinde, Polis Müdürlüğü nezarethanesine ek, mahsus ekipmana sahip (sosyal asistan, hekim, edükatör v. s.) bir «kabul ve seçme merkezi» kurulmuştur. 1958 yılından beri faaliyette bulunan bu merkezde çocukların ilk gözlemi yapılmaktadır; burada kalış süresi en çok üç gündür. Yaptığımız ziyaret sırasında bu merkezin ihtiyacı karşılamaktan çok uzak bulunduğu (31 erkek, 46 kız çocuk için 77 kişilik yer) ve genişletilmesine çalışıldığı ifade edilmiştir. Keza diğer bazı tevkif evlerinde de tutuklu küçüklere mahsus olmak üzere bu çeşit tesislere raslanmaktadır.

(18) «**Brigade de mineurs**» adıyla anılan çocuk polisi genellikle sivil memurlardan müteşekkildir. 100.000 nüfuslu bir şehirde çocuk polisinin aşağı yukarı 5 memuru vardır. Bunların görevi çocuklar hakkında her türlü bilgi toplamak, umumi yerleri kontrol, tehlikede bulunan küçükleri tespit ve çocukla ilgilenen bütün hizmetlerle temas kurmaktır. 1964 yılında, belediye sınırları içinde vazife gören polis 25.835 suçlu çocukla ilgilenmiş, 40.755 sosyal anket yapmış, 4043 çocuğun okula devamsızlık sebebini araştırmış, 3.679 çocuğun işvereni, 27.541 çocuğun ailesi nezdinde teşebbüste bulunmuş, 2.991 çocuğa iş bulmak için teşebbüse geçmiş, 100.000 müesseseyi (kahvehane v. s. gibi) kontrol etmiştir. Bütün Fransa'da aşağı yukarı 240.000 çocuğun yaşayışı bu polis tarafından dikkatle takip edilmektedir. Bk. H. Paoli - L. Begin, «Police des Mineurs», **Rééducation**, Tem. - Ağus. - Eyl. 1965. no. 174.

26. — Savcı kamu davasını açmağa karar verdiği takdirde, suçun cinsine göre, dosyayı ilk soruşturmanın açılması talebiyle ya sorgu yargıcı veyahutta çocuk yargıcı önüne gönderecektir. Sulh (polis) mahkemesi önünde yargılanacak hafif kabahatlar hariç, çocukların sanık buldukları davalarda ilk soruşturma mecburidir.

İşlenen suç cinayet nev'inden ise ilk soruşturma mercii münhasıran sorgu yargıcıdır. Fiilin cünha teşkil etmesi halinde ise (2 aydan fazla hapis yahut 2000 franktan fazla para cezası) savcı talepnamesini sorgu yargıcına veya çocuk yargıcına göndermekte serbesttir. Sanığın «şahsiyeti» bakımından fazla özellik gösteren yahut sırf küçüklerin söz konusu olduğu (yetişkin suç ortağının mevcut olmadığı) hallerde dosya tercihan çocuk yargıcına gönderilmektedir (18). Buna mukabil küçüklerle yetişkinlerin beraberce sanık buldukları veya «şahsiyetin» fazla mudil bulunmadığı, suçun kolaylıkla izah edilebildiği durumlarda ilk soruşturma için sorgu yargıcı tercih edilmektedir. Birinci halde, yani yetişkin suç ortaklarının mevcudiyeti halinde, çocuklara ait dava, bilâhare, son soruşturma safhasında yetişkinlerinkinden ayrılmaktadır. Maamafih ilk soruşturma safhasında dahi davaların ayrılarak ayrı merciler önüne gönderilmesi daima mümkündür.

27. — Nispeten önemli kabahatler (5. grup : 10 günden fazla hapis cezası yahut 400 franktan fazla para cezası) muhakeme usulü bakımından cünhaya benzetilmiştir. Bunlar dışında kalanlar (ilk dört grup) muhakeme için doğrudan doğruya sulh mahkemesi önüne gönderilmektedir. Suçun sabit görülmesi halinde sulh mahkemesinin sanık küçüğe tatbik edebileceği müeyyide sadece tevbih-tir; şayet küçük 13 yaşından büyükse para veya hapis cezasına da hükmedebilir. Bununla beraber sulh mahkemesi çocuğa bir nezaret tedbirinin tatbikinde fayda görüyorsa, cezaya müteallik mahkeme kararından sonra dava dosyasını çocuk yargıcına gönderebilecek; bu yargıç da gerekli «nezaret altında serbest» tedbirine karar verecektir.

28. — İlâve edelimki suçüstü halinde çabuk muhakeme usulü; ve şahsi dava yoluyla sanığın ceza mahkemesi önünde takibi küçükler konusunda kabul edilmemiştir. Keza savcılar arasında olduğu gibi sorgu yargıçları bakımından da bir ihtisaslaşmaya gidilmiş;

(19) Çocuk yargıcı tarafından yapılan ilk soruşturma çocuğun daha ziyade şahsiyeti ile ilgilenmektedir. Suç teşkil eden fiil açısından soruşturmanın derinleştirilmesi kanaatında olan çocuk yargıcı, gerekli soruşturma için dosyayı sorgu yargıcına göndermek yetkisine sahiptir.

birden fazla sorgu yargıcı bulunan çevrelerde bu yargıçlardan biri, istinaf mahkemesi nezdindeki savcının teklifi üzerine istinaf birinci başkanı tarafından, münhasıran küçüklere ait ilk soruşturmayı yapmakla görevlendirilmiştir.

29. — İlk soruşturma kendisine havale edilmiş bulunan *çocuk yargıcı* fiilin maddi yönünü tespit, çocuğun şahsiyetini aydınlatma, bu şahsiyete uygun düşecek tedbiri tayin amacıyla her türlü teşebbüs ve araştırmada bulunur. Müşterek hukukta sorgu yargıcının sahip olduğu yetkileri elinde tutan çocuk yargıcı, icabında, küçük yararına olarak gayri resmi, her türlü merasimden uzak bir soruşturma şikkini da seçebilir.

30. — Çocuk yargıcının ilk soruşturma faaliyeti bilhassa çocuğun şahsî durumunu aydınlatma zemini üzerine teksif edilmektedir. Bu cümleden olmak üzere yargıç zabıta anketini derinleştiren bir sosyal anket yapılmasına karar verebileceği gibi (Bk. no. 24) (20), çocuğun tıbbî, ve lüzumu halinde, mediko - psikolojik (şahsiyetin müspet unsurları), psikiyatrik (şahsiyetin menfi unsurları) bir muayeneden geçirilmesini de emredebilir (21). Mudil hallerde küçüğün bir kabul veya gözlem merkezinde (centre d'accueil - centre d'observation), yahut nezaret altında serbestî yolundan gözlemine (libertée d'observation) istiyebilir (Bk. no. 47, 50 ve son. ve 60). Söz konusu gözlem sırasında çocuğun meslekî yöneltim yoklamaları da yapılmaktadır. Böylesine derin bir araştırmayı lüzumlu görmiyen yargıç, imtinanın sebeplerini gerekçeli bir kararda göstermek zorundadır; diğer bir deyimle «şahsiyetin teşhisinden vazgeçme» bir istisna teşkil etmektedir. İlk soruşturma mercileri çocuk hakkında açılan kovuşturmadan ilgilileri (veli, vasi, kanunî temsilci v.s.) haberdar edecek; sanık yahut diğer hak sahipleri tarafından tayinedilmiş bir müdafii bulunmaması halinde, re'sen

(20) Yargılanan suçlardan 1963 yılında % 17,1'inin, 1964 yılında % 16,1'inin ilk soruşturması sorgu yargıcı tarafından yapılmıştır; bu oran 1954 yılında % 29,3 idi.

(21) Sosyal anketin ilk amacı çocuğun ve ailenin ihtiyaçlarını tespit, kendilerine yardım ve polis tahkikatının uyandırdığı endişeyi izaledir. Söz konusu anket çocuk mahkemeleri nezdindeki sosyal hizmet servisleri yahut gözlem merkezlerinde görevli sosyal asistanlar veya çocuk yargıcı tarafından seçilen sosyal hizmet görevlileri vasıtasıyla yapılmaktadır. Anket vazifesi veren yargıç, bu anketin bitirilme süresini de tayin etmektedir. Vazifeliler çocuk yargıcının gözetimi, istinaf mahkemesi başkanı, savcısı ve bakanlık müfettişlerinin denetimi altındadırlar. 1964 yılında 7.333 sosyal anket yapılmıştır.

müdafî seçme yoluna gidecektir. Keza aynı merciler, çocuğun korunması veya muhafazası amacıyla, geçici tedbirler almağa; ezcümle küçüğün, duruma göre, ana - baba, vasi, muhafaza ile yükümlü şahıs yahut güvenilir bir kimse, özel veya resmi bir kabul merkezi, çocuklara yardım için kurulmuş bir müessesesi yahut hastahane, bir mesleki yetiştirme, terbiye ve tedavi müessesesi nezdine muvakkaten teslimine yetkili kılınmışlardır. Adı edilen bu geçici yerleştirme sırf bir koruma tedbiri olup, soruşturma icaplarıyla ilgili değildir. Her zaman geri alınabilir cinsten olan bu geçici «muhafaza», icabı halinde, nazaret altında serbestî rejimi içinde de yürütülebilir. 1964 yılında yargılanan 42.570 çocuğa mukabil, 3295 küçük hakkında bu çeşit bir tedbire ihtiyaç duyulmuştur.

31. — İlk soruşturmayı bu suretle tamamlayan çocuk yargıcı men'i muhakeme kararı vermemişse, faydalı bulduğu hallerde dosyayı savcıya gönderecek ve daha sonra da gereken kararı verecektir. Şöyleki şayet suç soruşturma sırasında cinayet vasfını kazanmışsa dosya sorgu yargıçlığına gönderilir (Bk. no. 26); çocuk mahkemesinin yetkisi içinde bulunan bir tedbirin alınması bahis konusu ise dosya, adı geçen mahkemeye sevk olunur; diğer hallerde ise işin esası hakkındaki kararı bizzat çocuk yargıcı verecektir.

32. — İlk soruşturmanın *sorgu yargıcı* önünde açılmış bulunduğu hallerde bu yargıç soruşturmayı müşterek hukuk hükümleri uyarınca yürütür; sorgu yargıcının, çocuk yargıcı gibi, takdire bırakılmış gayri resmi, özel soruşturma yapması mümkün değildir. Bununla beraber şahsiyet dosyasının düzenlenmesi ve geçici tedbirlerin alınması konusunda sorgu yargıcı, çocuk yargıcıninkilere eş yetkilere sahiptir. Soruşturma hitamında sorgu yargıcı — eğer men'i muhakeme kararı vermemişse — dava dosyasını, savcının mütalâasını aldıktan sonra, son soruşturma için, ya çocuk yargıcı veya çocuk mahkemesine yahutta çocuklara mahsus ağır ceza mahkemesine gönderir.

33. — Yukarıda görüldüğü üzere çocuk suçlular konusunda son soruşturma mercii çocuk yargıcı, çocuk mahkemesi veya çocuklara mahsus ağır ceza mahkemesidir. Bu mercilerin madde itibariyle yetkisini tayinde kullanılan kıstas suçun nev'i ve çocuğa uygulanması muhtemel tedbir veya cezadır. Filhakika suç cünha nev'inden ise bir ayırım yapmak gerekir : a) Küçüğe tatbiki düşünülen tedbirin tevbih, çocuğun ana - babaya, vasiye, muhafazayla yükümlü

kılınmış şahsa yahut güvenilir bir kimseye teslimi (22) veya nezaret altında serbesti rejimi olması halinde, ilk soruşturmayı yapan çocuk yargıcı müteakiben son soruşturmayı da yaparak esas hakkında karar verip davayı bitirebilir (keza sorgu yargıcı, bu tedbirlerden birine hükmolunması için dosyayı çocuk yargıcına gönderir) (23). Faydalı bulunduğu hallerde çocuk yargıcı, nezaret altında serbesti tedbirini, 21 yaşına kadar devam etmek üzere, diğer tedbirlerden her hangi birine ek olarak da emredebilir (24). Hatta bu yargıç, nezaret altında serbestiyi, davanın esasına ilişkin kararı vermeden evvel, süresi peşinen tespit edilecek bir deneme devresi amacıyla kullanabilir (25). b) çocuğa uygulanması düşünülen tedbirin yukarıda sayılanlardan gayri bir tedbir yahut ceza olması halinde ise hüküm mercii çocuk mahkemesidir. Çocuk mahkemesi, çocuk yargıcının yetkisine bırakılmış tedbirlerden fazla olarak *13 yaşından küçük çocuğun* : — bir terbiye veya meslekî yetiştirme müessesesine (resmî veya özel); — tıbbî veya mediko - psikolojik bir

-
- (22) Geniş anlamda mediko - psikolojik ekip terimi sosyal asistanları ve edükatörleri de kapsamaktadır. - 1964 yılında 8.218 tıbbî, psikolojik ve psikiyatrik muayene yapılmıştır. - Hekim muayene dosyasının muhtevası şöyledir : şahsiyetin özellikleri, şahsiyetin teşekkülünde muhtemelen etkili olmuş bulunan faktörler ve bunların sebepleri; şahsiyetin bünyesi gözönünde tutularak konan teşhis, gelişme imkânları, tedavî şansı; tedavî şekil ve vasıtaları, bunların başarı şansı (normale dönüş, ferdî güçlüklerin devamına rağmen sosyal yahut ailevî readaptasyon veya sadece ortopedi tedbirleri); nihayet bazı hallerde her türlü salâh imkânsızlığının tespiti; Bu konularda Bk. Dr. M. Soulé, «L'Equipe médico - psychologique», **Sauvegarde de l' Enfance**, Oc. - Şub. - Mart 1966, s. 103.
- (23) 1964 senesinde yargılanan 42.570 çocuktan 26.597 si ana - babaya, vasi veya muhafazayla yükümlü şahsa, 401 i güvenilir diğer bir kimseye teslim olunmuştur. Aileye teslim edilenlerin oranı % 63,4 dür.
- (24) Sorgu yargıçlığından gönderilen dosyayı ele alan çocuk yargıcı, çocuk hakkında çocuk mahkemesinin yetkisine giren bir tedbirin alınmasını daha uygun görürse işi adı geçen mahkemeye havale edecektir. Tatbikatta sorgu yargıçları davayı çocuk yargıcı yerine, daha geniş yetkilere sahip bulunan çocuk mahkemesi önüne gönderme şikkini tercih etmektedirler. 1963 de yargılanan 38.401 suçtan 21.260 ı (% 55,3) çocuk yargıcı tarafından karara bağlanmıştır. 1964 yılında bu oran % 53,8 dir.
- (25) 1964 yılında yargılanan 42.570 çocuktan 7.602 si hakkında asıl tedbire eklenmek üzere nezaret altında serbestî tedbirine de başvurulmuştur. Bu ek tedbirin yaş itibariyle dağılışı şöyledir : 13 yaşından küçükler hakkında 531, 13 ilâ 16 yaşındakiler hakkında 2.869, 16 ilâ 18 yaşındakiler hakkında 4.202.

müesseseye (26); — öğrenim çağındaki suçlulara mahsus yatılı bir müesseseye yerleştirilmesine; yahut - Çocuklara yardım teşkilâtına teslimine (Service de l'Assistance à l'Enfance) (27); 13 yaşından büyük olanların, yukarıda sayılanlara ilâveten (yatılı okula yerleştirme hariç) : — Nezaret altında eğitim Teşkilâtına ait diğer bir ıslâh müessesesine (institution publique d'éducation corrective) konmasına; yahut — cezaya çarptırılmasına karar verebilir. En fazla 21 yaşına kadar devam edebilecek olan söz konusu tedbirlerin süresi kararda gösterilecektir. Mahkemenin, ayrıca, nezaret altında serbesti tedbirini bir ek tedbir olarak yahut deneme mahiyetinde, tıpkı çocuk yargıcı gibi kullanabileceğini de ilâve edelim. Özet olarak diyebilirizki, küçüğün bir müesseseye kapatılması münhasıran mahkemenin yetkisine bırakılmıştır.

34. — 16 yaşından küçük olanlar hariç, cinayet sanığı çocukların son soruşturması çocuklara mahsus ağır ceza mahkemesi tarafından yapılmaktadır. Bu duruma göre cinayet sanığı küçüğün ilk soruşturmasını bitiren sorgu yargıcı dava dosyasını, son soruşturma için, ya doğrudan doğruya çocuk mahkemesine; veyahutta sanığın ceza mahkemesine sevki için gerekli itham kararının alınması amacıyla istinaf mahkemesi itham heyetine gönderecektir (28).

Ağır ceza mahkemesinin alınması muhtemel tedbirler bakımından yetkisi, çocuk mahkemesininkinden farklı değildir.

Özel teşkilât ve yargılama kuralları

35. — Yukarıda sık sık adını ettiğimiz çocuk yargıcı, çocuk mahkemesi ve çocuklara mahsus ağır ceza mahkemesinin seçim ve kurulmasına gelince. Çocuk suçlular hakkındaki 1945 tarihli kararnamenin koyduğu ilk hüküm, 18 yaşından küçük çocukların müşterek hukuk mahkemeleri önüne çıkarılmıyacağı, bunların özel mahkemeler tarafından yargılanacağıdır. Gerçekten 22 Aralık 1958 tarihli kararname uyarınca, genellikle her asliye mahkemesi merkezinde bir çocuk mahkemesi ve lüzumu kadar da çocuk yargıcı bulunacaktır.

(26) 1964 yılında, karar öncesi deneme mahiyetinde olmak üzere hüküm altına alınan nezaret altında serbesti tedbirinin sayısı 827 dir (liberté surveillée préjudicielle).

(27) 1964 yılında bu tip bir müesseseye yerleştirilen suçlu sayısı 1981 dir.

(28) 13 yaşından büyük bir çocuğun «Yardım Teşkilâtına» teslimi ancak tıbbî tedavi için yahut öksüzler veya ebeveyninden velâyet hakkı alınmış bulunan küçükler konusunda mümkündür.

Çocuk yargıcı, çocuk sorunlarına duyulan ilgi ve şahsî yetenekler gözönünde tutulmak üzere, asliye mahkemesi yargıçları arasında üç yıl süre ile seçilmektedir; süre sonunda görev devresinin yenilenmesi mümkündür.

Çocuk mahkemesi, çocuk yargıcına iki üyenin eşliğiyle kurulur; yargıç mahkemenin başkanıdır. Her çocuk yargıcı nezdinde iki asıl, dört yedek üye vardır. Üyeler 30 yaşını doldurmuş, Fransız vatandaşları arasından, çocuğa ilişkin meselelere duydukları ilgi ve yetenekleri hesaba katılmak üzere Adâlet Bakanınca dört yıl süre ile seçilmektedirler. Bu seçim üyelik görevi amacıyla asliye mahkemesi başkanına adaylıklarını bildiren; yahut başkan tarafından re'sen teklif olunan kişiler arasından istinaf mahkemesi birinci başkanınca uygun görülenleri muhtevi bir liste üzerinden yapılmaktadır. Üyeler göreve başlamadan evvel vazifelerini dürüstlük ve gerektiği şekilde yapacaklarına dair asliye mahkemesi önünde yemin ederler.

Çocuklara mahsus ağır ceza mahkemesi ise bir başkan, iki üye ve jüriden kuruludur; normâl ağır ceza mahkemelerinin bulunduğu merkezlerde (aynı yargı çevresi içinde) ve aynı çalışma döneminde vazife görürler. Bir istinaf mahkemesi yargıcı olan başkanın tayini müşterek hukuk hükümleri uyarınca yapılır. Üyeler ise istinaf mahkemesinin yargı çevresi içinde bulunan çocuk yargıçları arasından, ceza muhakemeleri usulü kanununun 248 ilâ 252. maddeleri uyarınca seçilmektedir. Mahkeme nezdindeki savcılık görevi de bir istinaf savcısı tarafından yürütülür (29). Dokuz üyeli jürinin seçimi özellik göstermemektedir; yani müşterek hukuk ağır ceza mahkemeleri nezdinde vazife gören jürilerin aynisidir.

36. — Çocuk yargıcı muhakemeyi her türlü merasimden uzak, çalışma odasında, tek başına (icabında savcı hazır bulunmaksızın), zabıt kâtibinin iştirakiyle, gayri resmi şekilde yürütür. Çocuk mahkemesi sanığı, şahitleri, ana - baba, vasi yahut çocuğu muhafaza ile yükümlü şahsı, savcı ve müdafiyi dinledikten sonra karar ve-

(29) Savcılar ve sorgu yargıçları konusunda olduğu gibi istinaf mahkemesi içinde de küçükler açısından bir ihtisaslaşmaya gidilmiştir: istinaf mahkemesi yargıçlarından biri, üç yıl süre ile, çocuklara ilişkin işlere bakmakla görevlendirilmekte (délégué à la protection de l'enfance), ve bu delege adı geçen mahkemede çocuklara mahsus özel dairenin başkanlığını; böyle bir dairenin yokluğu halinde de mahkemenin çocuk işlerinde raportörlüğünü yapmaktadır. Aynı iş bölümü istinaf savcıları arasında da yapılmıştır.

rir; yetişkin suç ortaklarını ancak, çocuk hakkında, bilgi edinmek amacıyla dinliyebilir. Fayda görülüp sanık küçüğün mahkeme başkanı tarafından duruşmada bulunmaktan vareste tutulması halinde çocuğu veli yahut vasi veya bir avukat temsil eder. Duruşmalar gizlidir ve her sanık tek başına (diğer suç ortaklarından ayrı olarak) mahkeme önüne alınır. Şahitler, çocuğun yakın akrabaları yahut veli veya vasisi veya kanunî temsilcisi, çocukları korumaya matuf dernekler personeli, nezaret altında serbesti delegelerinden gayri kişiler duruşmada bulunamazlar. Çocuklara ilişkin davaların her ne şekil ve surette olursa olsun yayınlanması, cezaî müeyyideye bağlanmak suretiyle yasaklanmıştır.

Çocuklara mahsus ağır ceza mahkemesinin yahut bu mahkeme başkanının yetkileri, mahkeme önünde takip edilecek usûl konusunda, duruşmaların gizliliği gibi 1945 kararnamesinin istisnaî hükümleri hariç, müşterek hukuk kuralları uygulanmaktadır. Duruşmayı bitiren ağır ceza mahkemesinin evvelâ şu iki soruya cevap vermesi gerekmektedir : — Sanığa bir ceza tatbik etmek yerinde midir ?; — Sanığı yaş küçüklüğü hafifletici sebebinden mahrum etmeğe mahâl var mıdır? Mahkemenin cezayı lüzumsuz bulması halinde çocuğa uygulanabilecek tedbirlerin neler olacağını daha evvel belirtmiştik.

37. — Çocuk suçlular konusunda yer itibariyle yetki kaidelelerine de istisna getirilmiş, yargılamada kolaylık sağlamak ve küçüğü mümkün mertebe az tedirgin etmek amacıyla : suç yeri, çocuğun veya ana - babanın yahut vasinin oturduğu, küçüğün yakalandığı yahut geçici veya devamlı olarak yerleştirildiği yer mahkemeleri aynı zamanda yetkili kılınmıştır.

38. — Son olarak ilâve edelimki çocuk yargıcı yahut mahkemesi, itiraz ve istinafa rağmen, hükmün geçici olarak yerine getirilmesini emredebilirler. Aynı şekilde, cezaya mahkûmiyet hali hariç, hükmün temyiz edilmesi, infazı geciktirmez.

3. Tevkif ve hapis cezalarının infazı

39. — Esasında bir istisna tedbiri olan tevkif, çocuk sanıklar konusunda daha da sıkı şartlara bağlanmıştır. 13 yaşından büyük sanığın tutuklanması için bir «zaruretin» mevcudiyeti yahut «diğer her hangi bir tedbirin alınmasının imkânsız olması» gerekmektedir. Sorgu yargıcı 13 yaşından küçük sanığı ancak gerekçeli bir kararla ve suç ikamını önleme amacıyla tutuklayabilir Tutuklanan küçük tevkifevinin özel kısmına, böyle bir kısım mevcut değilse hiç

olmazsa özel bir mahalline konacak; imkân ölçüsünde geceleri tecrid edilecektir. Kendileriyle konuştuğumuz yetkililer çocuk tevkiflerinin hemen hemen mevcut bulunmadığını açıkça ifade etmişlerdir. Sonradan alınacak tedbirin başarı şansını çoğu zaman tehlikeye düşüren tevkifin çocuktaki kötü etkisini ortadan kaldırmak için her çocuk mahkemesi nezdinde bir kabûl merkezi kurulması ve tutuklu küçüklerin bu merkezlere yerleştirilmesi; bu da mümkün olmadığı takdirde soruşturmanın çabuklaştırılarak tutukluluk süresinin kısaltılması, tutukluluk rejiminin imkân ölçüsünde yumuşatılması tavsiye olunmaktadır. 1964 yılında tutuklanan 4.412 küçükten bir tanesi 13 yaşının altında, 1.053 tanesi 13 ilâ 16 yaşında, 3.358 tanesi de 16 ilâ 18 yaşındadır.

40. — Tedbir yerine hapis cezasına çarptırılan çocuğa uygulanacak cezaevi rejimi de yetişkinlerinkinden farklıdır (Bk. Décret du 12 avril 1952) (30).

Hükmün kesinleştiği tarihte 20 yaşını doldurmuş ve en az 12 aylık hapis cezası bulunan çocuklar bu cezalarını Adâlet Bakanlığının, Cezaevleri Genel Müdürlüğüne değil, Nezaret altında eğitim Genel müdürlüğüne bağlı *özel bir müessesede* çekeceklerdir. Cezaları 12 aydan az olanlar ise, infaz için, Bakanlıkça belirtilmiş bir kısım cezaevlerinin *özel bölümüne* gönderilmektedirler. Hükmün kesinleştiği tarihte 21 yaşını dolduranlar da cezalarını *genel cezaevlerinde* çekerler.

41. — İnfaz için özel müesseseye gönderilenler burada en fazla 28 yaşına kadar kalabilirler. Bununla beraber, kaideten cezaları özel müessesede yerine getirilecek küçüklerden davranışları itibarıyla tehlikeli görülenler yahut davranışları özel müessese rejimiyle bağdaşmayanlar 17 yaşından itibaren genel cezaevlerine naklunabileceklerdir. Gerek özel müessesede, gerekse cezaevlerinin özel bölümünde bulunan çocuklara uygulanan rejim, cezaî muhtevası gayet sınırlı, çocuğun gerçek ıslahı ve topluma iadesi amacına yöneltmiş bir rejimdir (31).

(30) 1964 yılında yargılanan 42.570 çocuktan 11.045 i bir cezaya hüküm giymiş; bunlardan 6.820 sine hapis, 4.225 ine de para cezası verilmiştir. Hapis cezasına mahkûm olan çocuklardan 5.055 inin, para cezasına mahkûm olanlardan 630 unun cezası ertelenmiştir. Cezaları ertelenmeyen 1.765 küçüğün 1.120 si 4 aydan az, 484 ü 4 ay ilâ 1 sene, 161 i de 1 yıldan fazla hapis cezasına hüküm giymişlerdir.

(31) Bu müesseselerde çocuk başına yapılan günlük masraf 35 frank (80 lira) civarındadır. Davranışı tehlike gösteren yahut özel müessese rejimiyle bağdaşmayan 17 yaşından büyük çocuğun genel cezaevine nakli halinde, kararın önemi sebebiyle, cezaevleri genel müdürü ve nezaret altında eğitim genel müdürünün de mütalâası alınmaktadır.

42. — Hükümlü küçüğün hangi *tip* özel müesseseye yahut hangi cezaevinin özel bölümüne gönderileceği Adâlet Bakanlığı tarafından karar altına alınır. Bu karar hüküm özetini, şahsiyetin tayinine ilişkin çeşitli evrakı muhtevi dosya incelendikten sonra verilmektedir. Bu dosyada, aynı zamanda, hükmü veren mahkeme başkanının, bu mahkeme nezdindeki savcının ve aynı çevredeki çocuk yargıcının mütalâaları da yer almaktadır. İleride zorunlu görülecek her türlü nakiller gene bu usule uygun olarak yapılır. Bu son halde, ayrıca, nakil sebebi teşkil eden hususlara ilişkin evrak (çocuğun sağlık durumu, davranışı, çalışması v.s.), nakil gerekçesi, müessese müdürü ve infaz yargıcı görevi gören çocuk yargıcının mütalâaları da dosyaya eklenecektir. Özel haline binaen 17 yaşından büyük çocuğun bir genel cezaevine nakli halinde, kararın önemi sebebiyle, cezaevleri genel müdürü ve nezaret altında eğitim genel müdürünün de mütalâası alınmaktadır.

43. — Çocuk suçlular konusunda infaz yargıçlığı görevini çocuk yargıcı yapmaktadır. Bu yargıç çocuk hükümlerin bulunduğu ceza müesseselerini en az ayda bir defa ziyaret edip, infaz rejimini yakından inceleyecek; fazla olarak «daimi delege», «nezaret altında serbesti delege» gibi kendine yardımcı görevlileri, çocuklarla temasta bulunmak üzere bu müesseselere gönderecektir. Keza çocuk mahkemesi nezdindeki savcı en az üç ayda bir; istinaf savcısı en az senede bir defa kendi görev çevreleri içinde bulunan mezkûr müesseseleri kontrol edeceklerdir.

Cezanın yerine getirilmesini bu suretle yakından takip eden çocuk yargıcı, küçüğün terbiye ve ıslahı için yararlı bulduğu her türlü tedbiri ilgililere her an teklif edebilmektedir. Aynı yargıç, öte yandan, ailenin maddî ve moral durumunu da, sonradan alınması muhtemel «değişiklik» kararlarına esas teşkil etmek üzere, kontrol altında bulundurmaktadır; çocuğun haklarının korunması da bu yargıca aittir.

4. Bazı tedbirler ve Müesseseler

44. — Çocuk suçlulara uygulanan ceza rejiminin ana hatlarını böylece belirttikten sonra, incelememizin bu bölümünde, özellik gösteren bazı tedbirleri, ziyaret imkânını bulduğumuz müesseselerden örnekler vermek suretiyle, ele alacağız.

Buraya kadar söylenenlerden açık olarak anlaşılmaktadır ki çocukların korunması mevzuu bir ekip çalışmasına ihtiyaç gösteren çok yönlü bir faaliyettir. Hiç şüphe etmemek gerekirken lüzumlu

ekipmanın yokluğu halinde her gayret, bu yolda atılmak istenen her adım, öngörülen her tedbir yazılı hukuk metinlerinde ölü yatan birer müessese olmaktan kurtulamıyacaktır. Keza böylesine genişlik gösteren bir faaliyeti hiçbir devlet, tek başına, yalnız kamusal imkânları kullanarak yürütemeyecektir. Diğer bir deyimle bu alanda özel sektörün, gönüllülerin yardımına (bilhassa çocukları koruma dernekleri aracılığıyla) en geniş ölçüde ihtiyaç duyulmaktadır. Nitekim sözü edilen faaliyetler Fransa'da kamu sektörüyle özel sektörün sıkı işbirliği sayesinde nispeten etkili surette yürütülmektedir (32).

45. — Çocukların korunmasına ilişkin tahkikatın gösterdiği özellik Adâlet Bakanlığı merkez teşkilâtında bir ayırımı gerektirmiş; yetişkinlerle ilgilenen Cezaevleri Genel Müdürlüğüne paralel olarak bir de Nezaret Altında Eğitim Genel Müdürlüğü kurulmuştur. Kamu sektörüne bağlı müessese ve hizmetleri yürüten ve başlıca dört bürodan müteşekkil bu genel müdürlükte : 1. Büro, metod ve etüd işlerini (genel etüdler, istitistik v.s.; metod ve teknik : önleme, gözlem, ıslah, metodolojik ve pedagojik tatbikatın kontrolü, kamu sektörüne ait müesseselerin fonksiyonel bakımdan organizasyonu), 2. Büro, «küçüklerin korunması» faaliyetini (Önleme : basın ve sinemaların kontrolü; Çocuk yargıçları ve mahkemeleri, küçüklerin müesseselere taksimi ve durumlarının kontrolü; tutukluluk), 3. Büro, personel ve idarî işleri tedvir etmekte; 4. Büro da, özel sektörce yürütülen müessese ve hizmetlerin düzenlenmesi ve denetimi ile ilgilenmektedir. Adı geçen genel müdürlüğe bağlı bir de Araştırma ve Yetiştirme Merkezi vardır (Centre de Formation et de Recherche de l'Education surveillée - Centre de Vaucresson). Bu merkez bir yandan gerekli personelin yetiştirilmesi ve meslek içi eğitimi ile meşgûl olurken; öte yandan da kriminolojik araştırmalarda bulunmaktadır. Merkezin, bütün memleket içine yayılmış 24 tane «mahallî anket anteni» vardır. «Antenler» aracılığıyla toplanan çeşitli bilgiler Merkez tarafından değerlendirilmektedir.

46. — Çocuk yargıç ve mahkemelerine yardımcı mezkûr ekipmanı aşağıdaki şekilde tasnif mümkündür : 1. Nezaret altında serbesti servisi; 2. Sosyal servis; 3. Kabul ve gözlem merkezleri; 4. Is-

(32) Kamu sektörüne ait 40 "terbiyevî yöneltim ve aksiyon" merkezi, gözlem merkezi, eğitim enternası, 112 nezaret altında serbesti servisi; özel sektöre ait 327 çeşitli müessese (bunlardan 269 u münhasıran "tehlikede bulunan küçükler" ayrılmıştır), 251 çeşitli servis (konsültasyon, açık çevrede eğitim vs. gibi) vardır.

lah enternaları (meslekî eğitim sağliyan kapalı müesseseler); 5. Nezaret altında eğitim servisleri müdürlüğü; 6. Terbiyevî yöneltim ve aksiyon merkezleri; 7. Nezaret altında Eğitim Teşkilâtından gayri bir teşkilâta bağlı müesseseler nezdindeki servisler (meselâ yetişkinlere mahsus cezaevleri yahut tevkifevleri veya polis nezarethaneleri nezdindeki seçim, gözlem ve ıslah servisleri gibi). Adı edilen servislerin tümü, görülen hizmet bakımından da ikiye ayrılmaktadır; sadece gözlemde bulunan servisler (Sosyal servis, Kabul ve gözlem merkezleri gibi) - Seçilen tedbiri uygulayan servisler (ıslah enternaları gibi). Söz konusu iki çeşit faaliyetin açık veya kapalı çevrede yürütülmesi yönünden de servisleri ikiye ayırmak mümkündür. (2) numarada adı geçen «sosyal servis» e sosyal anketlerin hazırlanması bahsinde (Bk. no. 30); (7) numarada yer alan servislere de zabıta anketi bahsinde temas etmiş bulunduğumuzdan, müteakip sayfalarda sadece geri kalanları ele alacağız.

47. — *Nezaret altında serbesti.* Çocuk suçlular (ve genel olarak tehlikede bulunan küçükler) hakkında kendisine en fazla başvurulan tedbirlerden biri muhakkakki nezaret altında serbesti tedbiridir. Küçüğü fizik ve affektif gelişimi bakımından fazlasıyla muhtaç bulunduğu ana - babadan, aile çevresinden, bir kelime ile tabii ve normâl muhitinden ayırmanın ortaya çıkardığı mahzurlar bilidenberi; bu çevrenin çocuğun beden ve moral sağlığı yönünden fazla tehlike göstermediği hallerde küçüğü, kendi muhitinde bırakarak sadece «eğitim ve yaşayışına nezaret» şikkı tercih olunmaktadır.

Sadece suç işlemiş küçüklere değil aynı zamanda tehlikede bulunan çocuklara yahut çocukla birlikte aileye de uygulanan bu tedbir kâh diğer bir tedbire ek olarak verilmekte, kâh gözlem yahut deneme amacıyla emrolunmaktadır (Bk. no. 33).

Daha evvel de müteaddit vesileyle belirttiğimiz gibi 1964 yılında yargılanan 42.570 çocuktan, beraet edenler yahut salıverilenler hariç (2.312 küçük), 11.045 i cezaya çarptırılmış, 29.213 ü de bir koruma tedbirine konu olmuştur. Cezaya çarptırılanlardan 1.734 ünün, haklarında tedbir alınmış olanlardan 5868 inin ayrıca (yani ek tedbir olarak) nezaret altında serbesti rejimine tabi tutulduğu; sulh mahkemelerince yargılanan çocuklardan 210 u hakkında aynı yola gidildiği; gözlem veya deneme amacıyla 1.719 çocuğun aynı yoldan kontrol edildiği gözönünde tutulacak olursa (toplam : 9.531) tedbirin şumulü daha kolay anlaşılacaktır. Filhakika 1 Ocak 1964 tarihinde kendileri konusunda nezaret altında serbesti tedbiri uy-

gulanmakta olan suçlu çocuk sayısı 19.530 dur; aynı yıl içinde «yaşayışına nezaret edilmiş» çocuk sayısı ise 26.856 dır.

48. — Bu tedbir çocuk yargıcının gözetimi altında *devamlı temsilciler* (délégués permanents à la liberté surveillée), ve *fahrî temsilciler* (délégués bénévoles à la liberté surveillée) tarafından uygulanıp yürütülmektedir. Adâlet Bakanı tarafından tayin olunup memur statüsünde bulunan birinciler, fahrî delegelerin çalışmasını yönetip düzenlerler ve ayrıca yargıcın kendilerine şahsen teslim ettiği küçüklerin terbiye ve eğitimiyle uğraşırlar. Fahrî delegeler ise çocuk yargıcı tarafından seçilmektedirler.

Tedbirin hüküm altına alınmış bulunduğu her halde yargıç (yahut mahkeme), esas hakkındaki kararlar birlikte, çocuğun yaşayışını denetliyecek delegeyi de belirtir. Tedbirin önem ve muhtevası, tedbirden doğan mükellefiyetler çocukla birlikte ana - baba, vasi yahut çocuğu muhafazayla yükümlü şahsa anlatılıp izah edilir ve kendilerinden yükümlere mutlak uygunluk istenir.

49. — Çocuğa nezaretle görevli delege, kendisiyle kesintisiz temasta bulunduğu küçüğün — varsa — kötü hali ve davranışını, karşı karşıya bulunduğu moral tehlikeyi, nezaret vazifesinde rasladığı engelleri, yerleştirme ve muhafaza tedbirlerinde faydalı bulduğu değişiklik tekliflerini bir raporla yargıç veya mahkemeye bildirecek ve bunlar da gereken yeni tedbirleri alacaklardır.

50. — *Kabul ve gözlem merkezleri.* Hükümden evvel, yararlı tedbirin seçimi; hükümden sonra, tedbirin daha ileri derecede ferdeleştirilmesi amacıyla bir süre gözlem altında tutulması gerekli görülen küçüklerin yerleştirildiği müesseselerdir. Kamu sektörüne ait olanlar «*Centre d'observation public d'éducation surveillée*» (COPEs) genel adıyla anılmaktadırlar. Çalışmalarını düzenleyen bir tüzük vardır (Arrêté du 25 oct. 1945 ve Règlement du 20 juillet 1950). Bu merkezlerin vazifesi muhakeme safhasında çocuğu muhafaza etmek; küçüğün aile ve çevresine, geçmişine, yüklü bulunduğu ırsî özelliklerine, davranış motiflerine ilişkin gerekli bilgileri toplamak; halihazır şahsiyeti tespitle geleceğe ait tahminlerde bulunmak; elde edilen donelere dayanarak çocuk konusunda tavsiyelerde bulunmaktır.

Basit hallerde gözlem «kabul merkezlerinde» (centre d'accueil) (süresi iki ilâ dört hafta), mudil hallerde de «gözlem merkezlerinde» (süresi ortalama üç ay) yapılmaktadır. Eğitim müesseselerinin (établissement de rééducation) hemen hemen hepsinde bir

kabul merkezi vardır; gözlem merkezleri ise bazan müstakillen kurulmakta, bazan da bir eğitim merkezi çerçevesi içine yerleştirilmiş bulunmaktadır.

51. — Kabul merkezlerinde yapılan kısa müşahedenin yetersiz bulunduğu hallerde bir gözlem merkezine yerleştirilen çocuğun «incelenmesi» üç devrede tamamlamaktadır. *Birinci devreyi* küçük gözlem merkezinin «kabul» bölümünde geçirir. Burada kendisinin fizyolojik yaşı, tahsil durumu, toplu hayata intibak kabiliyeti tespit edilecek, çeşitli tıbbî muayeneler yapılacaktır. Bu devre onbeş gün kadar sürmektedir. *İkinci devrede* çocuk, ilk devrede konmuş bulunan teşhise uygun olarak, bir «gözlem grupuna» verilmekte ve asıl müşahede bu safhada yer almaktadır; süresi en fazla sekiz haftadır. Bu safhada çocuğun psikiyatrik muayenesi, psikolojik etüdü yapılacak; bu yoldan, suç işlemesine âmil olan faktör, işlediği fiil karşısındaki tutumu, zekâsı, karakteri, kabiliyetleri, eksiklikleri, ıslahında yardımcı olacak elemanlar imkân ölçüsünde tespit edilecektir. Keza çocuk devam ettiği sınıf ve atölyede, uykuda, yemekte, serbest zaman faaliyetleri içinde devamlı bir gözlem altında bulundurulmaktadır. İkinci devre sonunda hazırlanan sentez raporu, toplanan bilgilerin tartışıldığı bir belge mahiyetindedir (çocuğu suça sevkeden sebepler, ıslahında karşılaşılabilecek muhtemel güçlükler ve bunların derecesi, tavsiye ve teklifler). Gözlem çerçevesi içinde yer alan öğretim ve meslekî eğitim faaliyetinin, atölye çalışmalarının amacı çocuğun müktesabatını arttırmaktan ziyade, kendisinin zekâsını ve kabiliyetlerini yoklamaktır. *Üçüncü devre* bir «geçiş» safhasıdır; gözlemi tamamlanan küçük bir «geçiş grupuna» dahil edilmekte ve burada hakkında verilecek kararı beklemektedir.

52. — Gözlem merkezlerinin temel personeli edükatörler ve teknik elemanlardır; atölyelerdeki meslekî eğitim faaliyetleri teknik elemanların devamlı nezaret altında yürütülmektedir. Müessesenin iç düzeni (günlük program, gıda rejimi, çocuklara verilecek eşyalar, ziyaretler, izinler — ençok beş güne kadar —, yazışma, disiplin hükümleri v.s.) yukarıda adı edilen tüzükle tanzim edilmiş bulunmaktadır.

1 Ekim 1964 den 1 Ekim 1965 tarihine kadar kamu sektörüne ait gözlem merkezlerinde müşahede altına alınan çocuk sayısı 3.024 dür; aynı devrede özel sektöre ait müesseselerde müşahede edilenlerin sayısı ise 3.416 dır. Bunların % 77 si suçlu, % 23 ü de korunmaya muhtaç küçüklerdir. Aynı devredeki enterna günlerinin toplamı da 197.741 dir. Gözlemi yapılan çocuklardan 14 yaşından kü-

çocuklar mevcudun % 4 ünü, 14 yaşındakiler % 8 ini 15 yaşındakiler % 16 sını, 16 yaşındakiler % 25 ini, 17 yaşındakiler % 30 unu, 18 yaşındakiler % 16 sını, 19 yaşındakiler % 0,9 unu, 20 yaşındakiler % 0,1 ini teşkil etmektedir. Bu çocuklardan % 30 u bir aydan az, % 46 sı 1 ilâ 4 ay, % 15 i 4 ilâ 6 ay, % 0,2 si 6 ay, % 8 i 6 ilâ 9 ay, % 0,8 i de 9 aydan fazla bir süre merkezde kalmıştır. Bu sürenin tamamını gözlem süresi olarak kabul etmemek gerekir; zira, biraz sonra göreceğimiz ıslah ve eğitim enternalarında yeter yer bulunmaması sebebiyle çocukların büyük bir kısmı sıralarını gözlem merkezlerinde beklemektedirler.

53. — *Meslekî eğitim enternaları.* Kapalı çevrede tretman müessesesi mahiyetindeki bu enternalardan kamu sektörüne ait olanlar «Internat professionnel d'éducation surveillée» (IPES) adıyla anılmakta, özel sektöre ait olanlar ise çeşitli isimler taşımaktadırlar. Suçluların % 12 ilâ % 20 si için zaruri görülen bu müesseseler gerçek bir eğitim ve ıslah merkezi olup, sakinlerinin bilhassa meslekî yönden yetişmesiyle uğraşırlar.

Mahkemeler bir küçüğü bu mahiyette bir müesseseye göndermeden evvel, seçimi muhtemel müessese ile temasa geçmek zorundadırlar. Kendisine bu suretle başvurulmuş müessese, küçüğün adaylığını, şahsiyet dosyasının ışığı altında (yani müessesenin kalifikasyonu göz önünde tutularak) inceledikten sonra cevabını verecek; bu cevabın müspet olması halinde de mahkemece çocuğun müesseseye yerleştirilmesi kararı alınacaktır. Meslekî eğitim enternalarına tevdi edilecek çocuklarda aranılan ilk vasıf, bunların ileri derecede bir meslekî formasyon için gerekli yeteneklere sahip bulunmasıdır; geri zekâlıların, psikopat veya karakteriyellerin bu müesseselere kabulü mümkün değildir.

54. — *Meslekî eğitim müesseselerinde çocuklara evvelâ hürriyetin suistimâl edilmeden kullanılması öğretilmekte, kendilerine iyi alışkanlıklar verilmeğe çalışılmaktadır.* Uygulanan bu terbiye metodunun başarıya ulaşabilmesi için çocuğun her türlü temayülünün gözönünde tutulması icap eder; ezcümle «sosyal his» eğitilecek, altürüst duygular geliştirilecektir; şüphe ve korku yerine, güvenlik duygusu hakim kılınacaktır. Müessese içinde esen hava küçüğün gerginliğini giderecek, onda neş'e yaratacaktır; Disiplin keyfî ve şahsî değil, makûl ve anonim olacak, daima genel yarar nazarı itibara alınarak yürütülecektir. Çocuk, çevreye intibakın bazı şeyleri kabul demek olduğunu, «durdurucu melekeleri» (inhibition) geliştirmek suretiyle iç itilerin tatminine set çekmeyi, hareketlerinin neticesini

görebilmeyi öğrenecektir. Çocukta tatminsizlik, aşağılık, suçluluk duygularının doğumuna yer verilmeyecektir. Hayatın ilk yıllarında kazanılmış refleksler zincirini tahrip eden korku ve şiddet, asla kabul edilemeyecek bir terbiye unsurudur; çocukta içgüdünün körü körüne bertarafı çoğu zaman tehlikeli sonuçlar doğurmaktadır.

55. — Tatbiki konan teknik ve metodlar bakımından çeşitlendirilmiş bulunan bu müesseselere ilişkin genel hükümler, gözlem merkezleri bölümünde adı edilen yönetmelikte yer almaktadır (Bk. no. 50). Çocuklar müesseseler arasında evvelâ cinsiyet, sonra da fizyolojik yaş kıstasına göre taksim edilmektedir; meslekî bakımdan hiçbir formasyona sahip bulunmayanlar da, kısmen yetişmişlerden ayrılmaktadır. Müesseseler arasında kronolojik yaşa göre de bir ayırım yapılmış; 13 yaşından küçük olanlar için ayrı müesseseler kurulmuştur.

Genel olarak her müessesede dört bölüm vardır; *tecrübe bölümü*, ıslahı güç olan unsurlara mahsustur; *normâl bölümde*, ıslahı mümkün küçükler eğitilmektedir. Üçüncü bölüm, *takdire lâyık görülenlere* ayrılmıştır. Dördüncü bölüm de «şeref» bölümüdür. Bu son bölüme yarı - serbestî bölümü adı da verilmektedir; şeref bölümünde yer alan çocuklar, gündüzleri müessese dışında çalışmaya hak kazanırlar. Her bölüm gruplara; gruplarda, lüzumu halinde, ekiplere ayrılmaktadır; bir grupta en fazla yirmi dört çocuk bulunur.

Yukarıda belirtildiği üzere bu müesseselerde küçükler hem karakter bakımından ele alınıp ıslah edilmekte; hem de meslekî ve temel öğretim yönünden yetiştirilmektedir. Amacın bu şekilde tespiti, uygulanan rejimin muhtevasını da tayin etmiştir: karakterin ıslahı, morâl formasyon, bedenî gelişme, tahsil durumu ve fizyolojik yaşa uygun düşecek bir öğretim, bir meslekte çiraklık. Çocuklar aşağı yukarı dört ay kadar sürecektir bir deneme devresinden sonra, kabiliyet ve arzuları gözönünde tutularak, mevcut atölyeler arasında taksim edilmekte ve çiraklığa başlamaktadırlar. Çalışma, cüz'i de olsa bir ücret mukabilidir; bu ücretin bir kısmı, tahliye anında sahibine teslim edilecek olan mecburi tasarrufa ayrılmaktadır. Müesseselerin iç hayatını, müessese müdürü tarafından hazırlanan bir iç tüzük düzenlemektedir.

56. — Çocukları tedricen normâl hayata alıştırmak için kabul edilen «idarî» ve «kür sonrası» çıkışlar titizlikle uygulanmaktadır; bu cümleden olmak üzere çocuklara meselâ belirli bayramlarda eve

gitme izni verilmekte (Noel'de ençok on iki gün, büyük paskalya'da on iki gün, yaz tatili otuz gün; sürenin tayini müessese müdürünün takdirine bırakılmıştır.); keza mükâfat olarak bir ilâ beş günlük uzatmalar da yapılabilmektedir. Fakat ilk izin için, esas hakkındaki kararı veren yargıcın muvafakatını almak gerekmektedir; bu muvafakat, sonradan geri alınmadığı takdirde, gelecek izinler için de muteberdir. Boş zamanlar çeşitli faaliyetlerle değerlendirilmekte; ailesi yanına gidemiyen küçükler için tatil kolonileri düzenlenmektedir.

Müessese dışı hayatla temasın ikinci halkasını «yarı - serbesti» rejimi teşkil etmektedir. Bu rejimden yararlanabilmek için küçüğün müessesede en az bir yıl geçirmiş olması gerekir. Haklarında söz konusu rejim uygulanan çocuklar gündüzleri dışarda çalışmakta; geceleri de müessesede yahut özel yurtlarda (home) kalmaktadırlar. Hatta lâyük görülenlerin dışarıda bir yere yerleştirilmesi de mümkündür (işveren yahut güvenilir bir kişi nezdinde). Nihayet, meslekî formasyonunu bitirmiş ve müessesede en az on sekiz ay kalmış bulunan çocuğa en çok üç aylık bir izin verilebilmektedir. Bu son halde, çocuğun iznini geçireceği yer yargıcının da mütalâası alınır; başarılı hallerde üçer aylık yenilemeler yapılabilir. Bütün bu tedbirler müessese müdürünün devamlı denetimi ve karar yargıcına bilgi verilerek uygulanmaktadır. Ayrıca her müessese nezdinde vazife gören özel «yardım ve patronaj komiteleri» (Comité de secours et de patronage) müesseseden ayrılmış çocuklara her konuda yardımcı olurlar. (Bk. «Postcure et sortie des mineurs des institutions d'Education surveillée». Arrêté du 26 mai 1952).

57. — Islah, eğitim ve meslekî formasyonuna eğildikleri küçüklerin ferdiyetine göre değişik metod ve teknikler tatbik eden söz konusu enternalar pek çeşitlidir. Bunlar arasında «Okul çağındaki çocuklara mahsus müessese» leri (internat approprié pour mineurs d'âge scolaire); Meslekî formasyon ve yazışmalı öğretim yoluyla orta öğretim enternaları» nı (Internat de formation professionnelle et d'enseignement secondaire par télé - enseignement); Vasıtasız intibak müesseseleri» ni (Etablissement de réadaptation directe); «Temel meslekî formasyon enternaları» nı (Internat de formation professionnelle élémentaire); kaba ve hissi problemleri olmakla beraber vasat bir zekâyâ sahip bulunan çocuklara, meslekî yeterlik sertifikası alabilecek kabiliyette olanlara, aile hayatı ve bir modele benzeme ihtiyacı duyanlara mahsus müesseseleri sayabiliriz.

Kapalı çevrede eğitim metodu uygulayan ve bu sıfatla «müesseseler» genel başlığı altında mütalâa olunabilecek diğer bazı tesisleri, gerçek meslekî eğitim enternalarından ayırmak gerekir. Adı edilen bu ikinci tip müesseselerde daha ziyade marazî bünye gösteren küçükler bulunmaktadır. Ezcümle mediko - pedagojik enstitüler, olgunlaşmış geri zekâlılara, aşırı derecede ruhî problemleri olanlara, karakteriyel, nevroze ve prepsikotiklere mahsus müesseseler, meslekî formasyon enternalarından tamamen farklı bir zemin üstünde bulunmaktadır.

58. — 1 Ekim 1965 tarihinde Nezaret altında Eğitim Enternalarında (resmî sektör) bulunan çocukların sayısı 1.124; 1 Ekim 1964 ilâ 1 Ekim 1965 tarihleri arasındaki devrede söz konusu müesseselerde takip edilmiş olanların sayısı 1.731; aynı devredeki tedavi günlerinin toplamı da 232.494'dür. Keza bu devrede, adı edilen müesseselere giren çocukların % 2'si 14 yaşından küçük, % 9'u 14, % 23'ü 15, % 32'si 16, % 29'u 17, % 5'i de 18 yaşındadır. Bunların % 32'si ilk suçlu, % 40'ı mükerrir, geri kalanı da tehlikede bulunan küçüklerdir. Müessese okullarındaki başarı oranı % 67,5 (erkekler) (kızlar için % 91,66); meslekî formasyon sertifikası alanların oranı da % 77,45'dir (erkekler) (kızlar için % 66,66) (33).

59. — *Nezaret altında eğitim servisleri Müdürlüğü* tabiri bakanlık kararnamesiyle bazı bölgelerde kurulmuş olan çeşitli servis gruplarını (sosyal hizmet, nezaret altında serbestî, gözlem ve konsültasyon v.s.) kapsamaktadır. Bu gruplarca görülen hizmetler mahiyet itibariyle farklılık göstermediğinden ve adı geçen müdürlük daha ziyade bir koordinasyon vazifesi gördüğünden, bu konuda teferruata inmeği lüzumsuz buluyoruz.

60. — *Terbiyevî yöneltim ve aksiyon merkezleri* (Centre d'Orientation et d'Action éducative, COAE). Bu genel tabir ile bazı şehirlerde çocuk mahkemeleri nezdinde kurulan ve bu mahkemelerin temel ekipmanını teşkil eden servisler veya servis grupları kasto-

(33) Özel sektöre ait müesseselerle ilgili rakamlar ise şöyledir: 30 Eylül 1964 tarihinde enternada bulunan küçüklerin sayısı 13.852; yarı-serbesti rejimine göre düzenlenmiş yurtlarda bulunanların sayısı 2.093. 1 Ekim 1965 de müesseselerde bulunan erkeklerden % 20,3'ü, kızlardan % 6,8'i suçlu, geri kalanlar da "tehlikede bulunan" küçüktür; erkeklerin % 69,7'si, kızların % 79,9'u 14 yaşından büyüktür; erkeklerin % 16,7'si (% 20) altı aydan az, % 14,2'si (% 14,5) altı ilâ oniki ay, % 23,2'si (% 25,2) bir ilâ iki sene, % 21,9'u (% 19,5) iki ilâ üç sene, % 14,3'ü (% 10,4) üç ilâ dört sene, % 9,7'si de (% 10,4) dört seneden fazla müessesede kalmıştır (Parantez içindeki rakamlar kızlara aittir).

lunmaktadır. Bunlar içinde yer alan başlıca servisler «Terbiyevî yöneltim konsültasyonları» (Consultation d'orientation éducative) ve «Terbiyevî aksiyon yurtları»dır (Foyers d'Action éducative). Birinci servis içinde şahsiyet teşhisi koyacak bir teknik ekip; bu ekiple işbirliği yapan «açık çevrede gözlem, eğitim yahut vasıtasız yoldan veya enterna hayatından sonra toplumsal intibak ekibi» yer almaktadır. Gerek isminden, gerekse teşekkül tarzından da kolayca anlaşılacağı gibi Terbiyevî yöneltim konsültasyonları açık çevrede gözlem ve eğitim hizmeti görmektedirler. Aile çevresinin çocuk için fazla mahzurlu bulunmadığı yahut şahsiyetin fazla mudil görünmediği hallerde, çocuk kendi normâl çevresi içinde bırakılarak müşahede edilmektedir. Gözlemin bu şekilde yürütülüp yürütülemediği hususu daha evvel yapılan sosyal anket, hatta işe savcının el koyması sırasında kararlaştırılmaktadır. Süresi dört ilâ altı ay arasında değişen bu gözlemde çocuk evvelâ çeşitli muayenelerden geçirilmekte; sonra da yaşayışı uzman edükatörler yahut nezaret altında serbesti delegeleri tarafından devamlı surette kontrol edilmektedir. Adı geçen kişiler çocuğu haftada birkaç defa, çeşitli faaliyetleri içinde görüp gerekli fişleri doldururlar; gözlem sonunda küçük tekrar bir muayeneden geçirilip nihaî sentez raporu hazırlanır. Bu şekliyle açık çevrede gözlem aşağıdaki durumu göstermektedir: Terbiyevî yöneltim konsültasyonu + davranışın sistematik gözlemi + terbiyevî yöneltim konsültasyonu = Açık çevrede gözlem (sentez raporu). Bu tip gözlemin üstün tarafı, kapalı çevredekinden beş defa daha ucuz olması; çocuğun sun'î bir çevre yerine tabii çevre içinde ele alınması; çalışıyorsa işini muhafaza etmesi; çocukta, enternaya kapatılmadan mütevellit ruhî bozukluklara yer vermemesidir.

Açık çevrede eğitim konusunda da durum aynidir.

Terbiyevî aksiyon yurtlarına gelince, bunlar, idarî bakımdan, ya bir terbiyevî yöneltim ve aksiyon merkezine bağlıdırlar veyahut ta, istisnaen, müstakil olarak kurulmuşlardır. Bir meslekî eğitim enternasına bağlı olanları da vardır. Bu yurtlar kâh müşahede, kâh ıslah ve toplumsal intibak amacıyla hizmet görmektedirler. Pek değişik şekiller alan söz konusu müesseseler arasında kabûl ve gözlem yurtlarını, yarı - serbesti rejimi uygulayan yurtları, gözlemde yarı - serbesti rejimi tatbik eden yurtları, dengesiz kız çocuklara mahsus yurtları, tedavi sonrası yurtlarını, ıslah yurtlarını sayabiliriz.

61. — Terbiyevî yöneltim konsültasyonları yapan servislerde 1 Ekim 1964 den 1 Ekim 1965 tarihine kadar 3636 çocuk muayene

edilmiştir (kamu sektörü); bunların 1.637 si suçlu, 1999 u da korunmaya muhtaç çocuktur. Konsültasyondan sonra 1.909 çocuk ailesine teslim edilmiş (bazı hallerde, açık çevrede yahut nezaret altında eğitim tedbiriyle birlikte), geri kalanlar da bir müesseseye (yarı - serbesti yurdu, yatılı okul, mediko - pedagojik enstitü, çeşitli enternalar v.s.) yerleştirilmiştir. Aynı devrede özel sektöre ait servislerde muayene edilen çocuk sayısı ise 3.666 dır (1.295 i suçlu). Keza aynı devrede 991 küçük terbiyevî aksiyon yurtlarınca takip edilmiştir. Nihayet son bilgi olarak ilâve edelimki, açık çevrede eğitim servisleri de aynı süre içinde 2.447 küçükle ilgilenmiştir (568 suçlu çocuk).

62. — Müşterek hukuktaki durumun aksine olarak, esasa müteallik kararın verilmesiyle, yargıç yahut mahkeme yetkisini kaybetmemekte; bilâkis küçüğün rüşt yaşına kadar görevli kalmaktadır. Diğer bir deyimle, çocuklar hakkında alınan tedbir kararları kesin hüküm teşkil etmemektedir. Bunlar çocuk yararına her zaman değiştirilebilirler. Gerçekten ilk kararı veren yargıç yahut mahkeme (34) re'sen veya ilgililerin (savcı, ana - baba, vasi, nezaret altında serbesti delegeşi, hatta bizzat küçük) istek veya başvurusu üzerine eski kararı değiştirip yeni bir karar alabilir. Ancak kendi çevresi içinde bırakılmış bir çocuğun sonradan, yeni bir kararla, kapalı çevreye tesliminde yetkili tek merci çocuk mahkemesidir. Çocuk mahkemesi, aynı zamanda, 16 yaşından büyük olup hakkında tedbir alınmış bir çocuğun kötü halde ısrar, devamlı disiplinsizlik yahut tehlikeli davranış sebebiyle söz konusu tedbiri etkisiz kılması halinde, gerekçeli bir kararla ve en fazla 21 yaşına kadar devam etmek üzere, çocuklara mahsus özel cezaevinin özel bir bölümüne konmasını da emredebilir; bir ceza değil, fakat sadece bir emniyet tedbiri teşkil eden bu müeyyide dahi, diğer kararlar gibi, her zaman geri alınıp değiştirilebilir. Aileden alınıp kapalı çevreye yerleştirilen çocuk, müesseseye tevdi kararının en az bir yıl süre ile yerine getirilmesinden sonra, ailenin kendisini iyi şartlar altında yaşatmaya yeterli bulunduğu ve küçüğün de artık iyi hâl gösterdiği hususları ispatlanmak şartıyla, aileye iade olunabilecektir (35).

(34) Bu merci devamlı değilse (ağırceza mahkemesi gibi) yahut istinaf mahkemesi ise yetkili makam, ana-babanın ikametgâhı veya çocuğun oturduğu yer yargıcı yahut mahkemesidir. İlk kararı veren merciin yetkisini, başka bir yer yargıcına devretmesi de mümkündür.

(35) 1964 yılında 1.710 çocuk için ilk tedbirin değiştirilmesi yoluna başvurulmuş; 578 çocuk hakkında yeni bir tedbir alınmış; 163 küçük hakkında da yeni bir nezaret altında serbesti kararı verilmiştir.

III. TEHLİKEDE BULUNMALARI SEBEBİYLE KORUNMAYA MUHTAÇ ÇOCUKLAR

63. — Daha evvel de birkaç defa ifade edildiği üzere çocuğun eğitim, ıslah hatta korunması amacıyla aile hayatına yapılacak müdahalelerin dar sınırlar içinde tutulması gerekmektedir; normâl ve tabii çevre dışında çocuğun eğitimi, ne kadar mükemmel düzenlenirse düzenlensin, muhakkakki bazı boşluklar, eksiklikler gösterecektir. Aile dışı eğitimin bu negatif yönünden neş'et eden tehlikeler bazan, ileride telâfi ve tashihi güç, pek vahim durumlar da yaratmaktadır. Şu halde küçüklerin yetiştirilmesinde asıl teşebbüs aileye bırakılacak; icabında, doğrudan doğruya çocuk yerine, tercihan aileye yardım edilip kendisine destek olunacak; ancak aile içi bozuklukların hâd safhaya girmesi yahut küçüğün pek özel bir durum göstermesi halinde çocuk ferden, aileden ayrı olarak ele alınacaktır. Bununla beraber çocuğun aileye terki kayıtsız şartsız bir «teslim» değildir. Günümüz hukuku yarının toplumuna sıhhatli elemanlar yetiştirmek için, çocuğu hayatının ilk anlarından itibaren koruyucu bir düzen kurma yoluna girmiştir. Bu konuda Medenî Kanunun ve ceza hükümlü kanunların çocuğun korunmasına ilişkin maddelerini; sosyal yardım mevzuatını; aile çevresi içinde, iş hayatında, genel sağlık zemini üstünde küçüklerin himayesine yönelmiş hükümleri; küçüklerin okul, boş zaman faaliyetlerinin kontrol ve düzenlenmesini, gençliğe hitap eden yayınların tanzimini öngören mevzuatı hatırlatmak yeterdir. Kısaca bugün bir «çocuk hukuku»nun doğumuna şahit olunmaktadır. Keza bu hareket, küçükleri konu alan Medenî Hukuk hükümleriyle Ceza Hukuku hükümlerinin bir bütün teşkil edecek derecede birbirine yaklaşması neticesini doğurmuştur.

64. — Çocukların tümü için öngörülen söz konusu himaye bizim inceleme sınırlarımız dışında kalmaktadır. Burada ele almak istediğimiz çocuklar, pek özel durumlarına binaen, kendileri için daha özel bir himayenin derpiş edildiği; genel deyimiyile aşırı intibaksızlık gösteren yahut tehlikeli bir meyil üstünde bulunan çocuklardır. Bunların ilk grupunu «suçlu çocuklar» başlığı altında görmüş bulunuyoruz. İkinci grupta da henüz suç işlememekle beraber bünye itibariyle çoğu zaman birinci gruptakilerden pek farklı olmıyan veya içinde buldukları durum itibariyle gelecekleri pek parlak gözükmeyen, kısaca, «tehlikede bulunan» çocuklar yer almaktadır. Geçerken bir defa daha belirtmek isterizki, «suçluluk» tabiri, çocuk davranışında sadece morâl bir değerlendirmeyi ifade etmektedir.

65. — Fransız hukuku, tehlikede bulunan çocukları ayrı bir metin içinde ele almıştır (Tehlikede bulunan çocukların korunmasına dair 23 Aralık 1958 tarihli Kararname). Beşinci Plân tahminlerine göre Fransa'da mevcut «intibaksız çocuk» (aklen zayıflar, davranış bozukluğu gösterenler, duyu organlarında arıza bulunanlar, diğer sakatlar) sayısı 1.470.150 dir (5 ilâ 19 yaşları arasındaki genel nüfus 12.300.000); 1 Ocak 1966 tarihinde mevcut kaynaklar ve ekipman ise 148.914 kişiliktir. Yukarıdaki sayıya, bünyeleri itibariyle normâl olmakla beraber, hayat şartları bakımından gayri müsait durumda bulunmaları sebebiyle korunmaya muhtaç olanları da ilâve gerekir. Beşinci Plânın amacı kaynakları, gerçek ihtiyaca cevap verecek bir seviyeye çıkarmaktır (36).

66. — Tehlikeye maruz küçükler konusunda Fransız sisteminin öngördüğü koruma evvelâ «idarî», sonra da «kazaî» olmak üzere iki türdür.

İdarî yoldan himayeyi düzenleyen 7 Ocak 1959 tarihli Kararnameye göre, illerde mevcut Nüfus ve Sosyal Yardım Müdürleri, hayat şartları bakımından çocuklarının sağlık, güvenlik ve morâl gelişimini tehlikeye sokan aileler nezdinde önleyici sosyal faaliyette bulunmak zorundadırlar. Ayrıca, gene her ilde, valinin başkanlığında bir «Çocukları koruma Konseyi» kurulacaktır; Konseyin amacı muhtaç çocukların korunması faaliyetine katılan çeşitli servisler arasında işbirliği sağlamak ve bu soruna ilişkin her türlü araştırmayı tahrik etmektedir (37).

İdarî yoldan yürütülen söz konusu koruma faaliyeti sosyal mahiyettedir ve önleyici bir karaktere sahiptir (tehlike ihtimalinin mevcudiyeti); ferden çocuğu değil, aileyi hedef almaktadır; bu sıfatla aile ikna edilerek yani tedbir ve yardıma ailenin iştiraki sağlanarak yürütülmektedir. Doğum sırasında ve doğum sonrasında anaya yapılan yardımlar, aile ve çocuk ödenekleri, çocuğun geçici

(36) M. Pechabrier, "A propos du V e Plân", *Sauvegarde de l'Enfance*, Kasım-Aralık 1965, no. 9/10, s. 69 ve son.

(37) Söz konusu Konsey yeterlilikleri gözönünde tutularak vali tarafından seçilmiş en çok yedi üye ile tabii üyelerden (yargı organı, nüfus ve sosyal yardım servisleri, Sağlık ve Millî Eğitim bakanlıkları, il aile dernekleri birliği temsilcileri ve gençlik ve spor servisi müdürü) kurulur. 4 Kasım 1959 tarihli bir Bakanlık Kararnamesi Konseyin faaliyetini düzenlemektedir.

olarak güvenilir bir kimseye (placement familial) yahut bir müesseseye (placement collectif) teslimi bu cümledendir (38).

Küçüklerin *kazaî yoldan korunmasına* gelince, bu yola idarî tedbirlerin başarı sağlamaması halinde; teknik deyişle bir «ihtilâfın» mevcudiyeti halinde başvurulmaktadır. Bu ihtilâf ya toplum düzeni ile çocuğun davranışını arasında başgöstermiştir, yani küçüğün davranışı toplum düzenini bozmakta, bu düzenle telif edilememektedir (suç, dilencilik, serserilik, fahişelik); veyahut ta aile içinde (çocuk ve aile arasında) veya toplum düzeniyle aile arasında (idarî koruma tedbirlerine ailenin katılmaması gibi) ortaya çıkmıştır. Nitekim bir mahkeme kararında da belirtildiği üzere «yargı mercilerinin görevi ihtilâflara hakemlik etmektir. Bir ihtilâfın çıkmasından evvel de pek çok çocuğun korunması gerekmektedir; fakat bu vazife adliyeye ait değil, sosyal, tıbbî, eğitimsel teşkilâtlara mahsus bir faaliyettir», keza, eğitim amacı güden yardım «ancak kollektif vicdan ve iradenin, ferdî vicdan ve iradeler yerine ikamesi halinde bahis konusudur... İncelenen hadisede ana, küçüğün bir müessese ve hastahaneye konmasına ilişkin her türlü tedbire katıldığından, kollektif irade ile özel irade arasında hiçbir ihtilâf mevcut değildir...», binnetice bu hadisede yargıç yetkisizdir (39).

Çocuğu, ailenin, diğer ilgililerin hatta kendisinin karşı koymasına rağmen himaye, tabir caizse zora başvurma halinde fert hak ve hürriyetlerinin kısıtlanması söz konusu olduğundan, böyle bir işlemde yargı organının aracılığına başvurmak tabii ve zaruridir.

67. — Fransız Medenî Kanununun çocuğun terbiyesine ilişkin 375 ilâ 382. maddelerini değiştiren 23 Aralık 1958 Kararnamesine göre, 21 yaşından küçük olup sağlık, güvenlik, ahlâk veya terbiye bakımından varlıkları tehlikede bulunan çocuklar hakkında gerekli «terbiyevî yardım tedbirleri» alınacaktır (40). Burada adı edilen

(38) Aynı amaca yönelmiş hükümler "Aile ve Sosyal Yardım Kanunu" nda, "Genel Hıfzısıhha Kanunu" nda da mevcuttur. Bu konularda Bk. Picquenard, "Les interventions et mesures socio-administratives", **Sauvegarde de l'Enfance**, Ocak-Şubat-Mart, 1966, s. 54 ve son.

(39) 21 Haziran 1962 tarihli karar, H. Folconetti, "L'Avocat", **Sauvegarde de l'Enfance**, Ocak-Şubat-Mart, 1966, s. 131'den naklen.

(40) 1963 yılında 36.680, 1964 yılında 38.280 çocuk bu yoldan bir tedbire konu olmuştur. 1958 Kararnamesinden evvel, meselâ 1958 yılı içinde sadece 13.000 küçük hakkında bir tedbir alınmıştı, Bk. Cl. Allaer, **Le juge, l'enfant et les parents**, 2. bası, Lille 1965, s. 10. 1964 yılında hakkında tedbir alınan çocuklardan 9.126 sı 6 yaşından küçük, 12.722 si 6 ilâ 13 yaşında, 8.280 i 13 ilâ 16 yaşında, 5.589 u 16 ilâ 18 yaşında, 2563 ü de 18 ilâ 21 yaşındadır.

«tehlike» unsurunun tayini, yani bir tedbirin gerekip gerekmediğini takdir, kurulan sistemin merkezinde yer alan çocuk yargıcının yetkisine bırakılmıştır (41). Bu yargıç ana - babanın yahut çocuğu muhafaza ile yükümlü şahsın ikamet ettiği veya oturduğu, yetkinin bu yoldan tayini mümkün olmıyan hallerde de küçüğün fiilen bulunduğu yer yargıcısıdır.

68. — Yargıç re'sen veya ilgililerin kendisine başvurması üzerine harekete geçer. Şu veya bu yoldan edindiği bilgi sonunda işe re'sen el koyan yargıç, ilgililere haber verdikten sonra durumu İl Nüfus ve Sosyal yardım müdürüne bildirir. Nüfus ve Sosyal yardım Müdürü, hakkında tedbir alınması muhtemel küçük ve ailesi konusunda sahip olduğu malûmatı yargıca gönderir ve bir tedavi tedbirinin gerekli görüldüğü hallerde Sağlık Müdürünü de durumdan haberdar eder.

Yargıç çocuğun hali hazır durumu ve geleceği hakkında bilgi edinmek amacıyla ilgilileri dinleyecek; lüzum gördüğü takdirde sosyal anket yaptıracak; tıbbî, psikiyatrik, psikolojik muayeneler, davranış müşahedesi, meslekî yöneltim yoklaması emredebilecektir (42). Şahsiyeti tayin amacına yönelmiş bu araştırmalar sırasında yargıç, ve acele hallerde savcı, (43) uygun gördüğü her türlü tedbiri de geçici olarak alabilir (44). Çocuk ve ailenin durumunu aydınlatmak amacıyla gözlem altında tutulmaları da mümkündür; bu hizmet genellikle «açık çevrede gözlem, terbiye ve ıslah servisi» tarafından yürütülmektedir.

(41) Bununla beraber, fuşu meslek edinen küçükler hakkında yargıç muhakkak bir karar alacaktır, Bk. 25 Kasım 1960 tarih ve 60-1245 sayılı Kararname.

(42) 1964 yılında bu amaçla yapılan sosyal anket sayısı 21.460, tıbbî, psikolojik, psikiyatrik ve meslekî yöneltim muayenelerinin sayısı 10.645, gözlem merkezlerine konan çocuk sayısı 520 (kamu sektörü) (gözlem merkezlerinde mevcut çocukların % 23 ü) terbiyevî yöneltim konsültasyonundan geçen çocuk sayısı 1.999 dur (kamu sektörü) (özel sektör 2.371).

(43) Bu halde yargıç dosyayı en geç üç gün inceleyerek, savcının almış bulunduğu geçici tedbir konusunda yeni bir karar verecektir.

(44) Küçüğün anaya yahut babaya veya diğer bir akrabaya yahut güvenilir bir şahsa teslimi; bir kabul yahut gözlem merkezine, yetkili kılınmış diğer her hangi bir müesseseye yerleştirilmesi; hastahaneye yatırılması yahut Çocuklara Yardım Teşkilâtına tevdi. Geçici tedbir kararlarının istinafi mümkün değildir; ancak yargıç, ilgililerin müracaatı üzerine, en geç bir ay içinde eski kararını gözden geçirmek zorundadır; bu suretle verilecek ikinci karara karşı istinaf yolu açık tutulmuştur.

69. — Bütün muayene ve araştırmalar bittikten, anket tamamlandıktan sonra yargıç dosyayı savcıya gönderir; ilgilileri, en az on gün evvel, duruşmaya davet eder; kendilerini ve çocuk hakkında yararlı bilgi vereceğini tahmin ettiği diğer kimseleri gizli bir oturumda dinler; almağa niyetli olduğu tedbiri izahla ailenin buna muvafakat ve iştirakini sağlamağa çalışır.

Buraya kadar olan safhada, suçlu çocuklar hakkındaki 1945 Kararnamesi ile tehlikede bulunan küçüklere dair 1958 Kararnamesi arasındaki paralelizm, her türlü ek bilgiyi lüzumsuz kılacak kadar açıktır.

70. — Duruşma sonunda yargıç tarafından alınması muhtemel tedbirlere gelince, bunlar da, keza suçlu çocuklar konusunda olduğu gibi, küçüğün ana - babaya, daha evvel muhafazayla görevli kılınmış şahsa, diğer bir akrabaya veya güvenilir bir kişiye teslimi, bir öğretim, özel eğitim yahut ıslah müessesesine yerleştirilmesi, (45) tedavi amacıyla bir sağlık müessesesine yatırılması, Çocuklara Yardım Teşkilâtına tevdiinden ibarettir. İlk dört tedbirden birinin alınması halinde yargıç, ek tedbir olarak küçüğün ve ailesinin «açık çevrede gözlem, terbiye ve ıslah servisi» tarafından takibine de karar verebilir (46).

Nihayet çocuk yargıcının bu kararlarına karşı istinaf ve temyiz yollarının açık tutulduğunu; kararların, aynı suçlu çocuklar konusunda olduğu gibi, re'sen yahut ilgililerin talebi üzerine (47), çocuk yararına her zaman değiştirilebileceğini de ilâve edelim.

71. — Fransız hukukunun tehlikede bulunan çocuklar için öngördüğü diğer bir tedbir de «aile ödeneklerinin vesayet altına alınması»dır (Bk. 22 Ağustos 1946 tarihli kanun ve 10 Aralık 1956 tarihli kararname). Bu tedbir uyarınca, bir aile ödeneği tahsisini gerekli kılan çocuklar gıda, mesken yahut sağlık şartları bakımından kötü durumda iseler veya bu ödenek çocuk yararına kullanılmıyorsa, ödeneğin tamamı yahut bir kısmı, çocuk yargıcının kararıyla, aile başkanı yerine yeterli bir gerçek veya tüzel kişiye ödenecek ve masraflar bu şahsın vesayeti altında yapılacaktır. 1964 yılı içinde 18.029 çocuğu ilgilendiren 3.376 vesayet kararı alınmıştır.

(45) 1964 yılında kamu sektörüne ait müesseselerde mevcut korunmaya muhtaç çocuk sayısı 207, özel sektör müesseselerinde (enterna veya yarı - serbesti yurtları) bulunanların sayısı ise 14.520 dir.

(46) 1964 yılında 1.879 küçük böyle bir tedbire konu olmuştur.

(47) Bu halde yargıç talep tarihinden itibaren üç ay içinde karar vermek zorundadır.

72. — Son olarak belirtelimki, ana, baba, vasi ve çocuğu kanunen muhafaza ile yükümlü şahıstan gayri bir kimseye teslim olunan veya bir müesseseye yerleştirilen küçük için yapılan her türlü masraflarla bakım giderlerine ailenin ne ölçüde katılacağını yargıç (yahut mahkeme) esas hakkındaki kararında gösterecektir. Çocuğa yardım amacıyla aileye yapılan ödemeler, bu halde, kendiliğinden, küçüğün teslim olunduğu şahsa yahut müesseseye ödenecektir.

EK ÖRNEKLER

I. Neufchâteau Meslekî yöneltim Enternası (Kamu sektörü)

15 - 16 yaşlarındaki erkek çocuklara mahsus sınaî ve artizanal bir müessesedir; çocukların toplumsal intibakını sağlamak amacıyla yönelmiştir.

12 hektarlık arazi üzerine kurulmuş bulunan bu enternada idare binaları, depo ve mutfaklar, yemekhaneler, ders, toplantı ve serbest zaman faaliyetlerinin yürütüldüğü salonlar, kapalı spor ve temsil salonları, atölyeler ve revir vardır.

Bir müdür ve yardımcısının idaresi altında üç grup personel vazife görmektedir : — *eğitimciler* : servis şefleri, grup edükatörleri, sınıf edükatörleri; — *meslekî eğitim personeli* : teknik öğreticiler ve yardımcıları, bölüm memurları; — *İdarî personel ve ek servisler* (nezaret, sağlık, din işleri gibi).

Öğrenciler 21 ilâ 24 kişilik yedi gruba ayrılmıştır; yarı - serbesti rejiminde bulunanlar da ayrı bir grup teşkil etmektedir. Her grubun başında bir edükatör vardır ve kendisi çocuklara örnek olup onların desteği, rehberi, organizatörü, dert yoldaşdır. Çocuklara sıhhatli bir olgunluk sağlama amacına yönelmiş grup hayatında başlıca üç merhale yer almaktadır : davranış kurallarının tatbiki; bunların normâl yaşayış kuralları (mutad davranış) haline getirilmesi; özerk bir yaşayışın aranması.

Grup hayatı, toplumsal bakımdan intibaksız olan bu çocukları sıhhatli, gerginlikleri giderici, hayat gücü veren bir çevre içinde yaşamağa alıştıracak, böylece kendilerinin topluma iadesini sağlayacaktır. Grup teşkilinde çocuğun ve edükatörün şahsiyeti, grubun umumi havası gözönünde tutulmaktadır. Çocuklar tek kişilik odalarda kalmaktadırlar.

Öğretim programlarının düzenlenmesinde klâsik okul ölçüleri terkedilmiş; mesleği esas alan sınıflar formülü benimsenmiştir. Bu

suretle çocuklar sekiz sınıfa ayrılmıştır : I. yapıcı + boyacı (1. yıl), II. yapıcı + boyacı (2. yıl), III. su tesisatçısı (1. ve 2. yıl), çilingir (1. yıl), IV. marangoz (1. ve 2. yıl), çilingir (2. yıl), V. tornacı - frezeci, VI. ajüstör, VII. çatı işleri - bakırcılık (1. ve 2. yıl), VIII. geliştirme sınıfı. Ayrıca serbest zaman faaliyetleri çerçevesi içine dahil edilmek suretiyle, bir de, ilk öğretim diplomasına hazırlayıcı bir sınıf kurulmuştur.

Meslekî öğretim ve eğitim atölyelerde yürütülmektedir. Öğretilen meslekler, demir işleri (torna, freze, ajüstaj, çilingirlik), yapı işleri (marangozluk, duvarcılık, boyacılık, tesisatçılık v.s.), deri işleridir (ayakkabıcılık). Bu suretle çocuklar «meslekî yeterlik sertifikası» yahut «yetişkinler için mesleki formasyon» imtihanlarına hazırlanırlar.

Müessese genellikle boş zamanlarını kötü kullanma veya kendini bir meşguliyete devamlı olarak verememe (sebatsız) yüzünden suçlu olmuş çocukları barındırdığı için, öğrencilerin boş zamanları da dirije faaliyetlerle değerlendirilmektedir. Bu faaliyetlerin dinlendirici, meslekî alanda geliştirici ve terbiye edici olmasına bilhassa dikkat edilmektedir. Söz konusu faaliyetler mahsus lokallerde ve grup hayatı dışında, imkân ölçüsünde dış âlemle ilgi kurarak yürütülür (her çeşit sportif faaliyetler, maçlar; san'at faaliyetleri : ciltçilik, fotoğrafçılık, radyo - montaj, resim v.s., klüp faaliyetleri : radyo - klüp, sine - kulüp, tele - kulüp, kütüphanecilik, gazete yayını, tiyatro klübü v. s.).

Müessese rejimi liberâl karakterdedir; çocuklar her pazar serbestçe dışarı çıkabilirler; normâl okullar gibi resmî tatilleri vardır; ailenin, müessese müdürünün ve çocuk yargıcının muvafakatiyle bu tatilleri evlerinde geçirebilirler. Evlerine gitmek imkânından yararlanamıyanlar için tatil kampları düzenlenmektedir.

Çıraklık devresini bitiren, moral gelişimi memnuniyet verici bulunan çocuk hakkındaki karar yargıç tarafından değiştirilmek suretiyle kendisi ailesine iade edilir (post - cure). Söz konusu «post - cure» safhası yenilenebilen üçer aylık devrelerden müteşekkildir; bu safhada çocuk, okul ve yargıç ile olan bağıını muhafaza etmekte ve aylık çalışma raporları vermektedir. Arzuları üzerine çocuklar, haklarındaki tedbir sona erdikten sonra dahi okulun ve okula bağlı olarak faaliyet gösteren derneğin yardımlarından faydalanabilirler.

Savigny - sur - Orge Gözlem Merkezi (Kamu sektörü)

İntibaksız ve 14 yaşından büyük erkek çocuklara mahsus bulunan bu müessesenin kapasitesi 190 kişiliktir. Müessese mediko - psikolojik ve pedagojik karakterdedir. Çocukların gözlemi kabul merkezinde geçen en çok 15 günlük bir devre ile asıl gözlem safhasından müteşekkildir ve ortalama üç ilâ dört ay sürmektedir.

Güdülen amaç gelişim ve ıslah imkânları muvacehesinde küçüğün dinamik gözlemini yapmak; psiko - pedagojik ve tedaviye ilişkin tavsiyelerde bulunmak, toplum hayatına alıştırmacı ve meslekî yöneltimi sağlayıcı gerekli tedbirleri tayin etmektir.

Müessesede mevcut ekipman üç gruba ayrılmaktadır : 1. Özel teknikler : a) bir servis şefinin başkanlığında beş psikoloktan kurulu psikoloji servisi; bu servis gözlem grubunun içinde yer almaktadır ve hekimlerle temas halindedir; b) iki psikiyatr ve bir nöropsikiyatrdan müteşekkil psikiyatri servisi; c) biyotipolojik gözlem ve tıbbî nezaret vazifesi gören iki hekim. 2. Davranış gözlemi, uzman edükatörler tarafından yapılmaktadır. Müessesede bir kabul, bir meslekî formasyon ve sekiz gözlem grubu vardır. 3) Sınıflardaki gözlem vazifesi de edükatörlere verilmiştir. Bu safhadaki gözlemin meslekî yönü, teknik öğreticiler nezaretinde atölyelerde (marangozluk, ayakkabıcılık, dericilik, genel mekanik, otomobil mekaniği, yapıcılık, camcılık v.s.), bedenî yönü de uzman beden eğitimcisi edükatörlerce yapılmaktadır.

Çocuğun toplum hayatına iadesi için uygulanan metod ve prensipler şunlardır :

- Fazla homojen olmıyan yirmişer kişilik gruplar teşkili;
- Nispî fakat gerçek hürriyet; aile içinde geçirilecek kısa izinler (otonom hayat hazırlığı);
- Aktif yaşayış ve meslekî eğitime önem verme;
- Kabiliyetleri değerlendirme;
- Beşerî münasebetlerin geliştirilmesi.

Çocuğun intibakını sağlama ve davranışını normalleştirme amacıyla uygulanan metod ve prensipler de şunlardır :

- Küçüğün gerçek problemlerinin bilinmesi;
- Meslekî hevesin aranması ve bu amaçla çıraklık;

— Her alanda kendisine destek ve yardımcı olmak (bedenî noksanlıkların tashih ve tamiri, psikoterapik aksiyon)

— Aileyle münasebetlerin ıslahı;

— Teklif edilecek tedbirin seçimi.

Kız çocuklara mahsus Brecourt Müesseseleri (Kamu sektörü)

Dört ayrı müessese bu grup içinde toplanmış bulunmaktadır. Bunlar, Meslekî Eğitim Enternası, Okul mahiyetinde Enterna, Yarı - serbesti Yurdu ve Tedavi sonrası servisidir.

Müesseselerde görevli edükatörler ve teknik öğreticiler çocukları, müessesede kaldıkları sürece, devamlı bir gözlem altında tutmakta; kendilerini gerek günlük yaşayışları, gerekse çalışma zemini üzerinde yakından takip ederek gözlem neticelerini her öğrenciye mahsus karneye işlemektedirler. Ayda iki defa tüm personelin iştirakiyle sentez toplantıları yapılmakta, her öğrencinin durumu gözden geçirilmektedir. Bu tarz çalışma uygulanan eğitim metodunun ferdiyete uydurulması, gerekli değişikliklerin zamanında yapılmasını sağlamak suretiyle hata ihtimallerinin zamanında bertarafı amacını gütmektedir.

1. *Mesleki Eğitim Enternası*, müesseseye kabul tarihinde 14 ilâ 17 yaşları arasında bulunan kız çocuklara mahsustur; kapasitesi 56 kişiliktir; çocuklar 20 yaşına kadar müessesede kalabilmektedirler.

Müessese hayatı, aile hayatı modeline uygun surette düzenlenmiştir. Ezcümle, bir edükatris etrafında sekiz öğrenciden müteşekkil küçük gruplar kurulmaktadır; her grupun bir oturma salonu, sekiz öğrenci ve bir edükatris odası ve sıhhî tesisleri içine alan bir «daire» vardır; genç kız «evini» sınıf yahut atölyeye gitmek için terketmekte, yemek saatlerini ve boş zamanlarını «evinde» geçirmektedir. Kızlar, zorunlu, teorik ve pratik ev idaresi eğitimi görürler; her grupun ev işleri kendi mensupları tarafından yürütülmektedir. Beden eğitimi ve boş zamanların artistik faaliyetlerle değerlendirilmesi (koro, halk dansları, tiyatroculuk, ciltçilik, el işleri, resim, fotoğrafçılık v.s.) enterna içi hayatın mutad meşguliyetlerindedir.

Haftada 40 saatlik meslekî formasyon (Ticaret Bölümü : (İki sınıf) steno - daktilo, büro memuresi, muhasip yardımcılığı; Sinaî Bölümü : terzilik, çamaşırçılık, el işi, dericilik, berberlik, çamaşır-

cılık ve ütücülük; Bahçıvanlık Bölümü; Tarım Bölümü), 12 saatlik normâl okul eğitimi (genel kültür) programı vardır. Mesleki formasyon eğitimi hem çocukları «mesleki kabiliyet sertifikası» imtihanlarına hazırlamakta, hem de kendilerine bir miktar para kazanmak imkânını vermektedir.

Öğrenciler ayda iki pazarı aileleriyle, diğer pazarları da düzenlenen gezi ve eğlencelere katılmak suretiyle geçirirler. Yılda en fazla bir aylık izinleri vardır; çoğu zaman bunun ancak onbeş günlük kısmının aile yanında geçirilmesine müsaade edildiğinden, müessesese, geri kalan süre için tatil kamp ve kolonileri düzenlemektedir.

2. *Okul mahiyetinde Enterna*, 7 ilâ 12 yaş arasındaki çocukların kabul edildiği ve 15 yaşına kadar kalınabilen bir müessesedir; kapasitesi 24 kişiliktir. Yer darlığı Okulun aile modeline uygun surette düzenlenmesine engel olmaktadır. İdare bakımından, yukarıda adı edilen enternaya bağlı bu müessesede eğitim öğretmenler tarafından yürütülmektedir. Öğrenciler iki sınıfa ayrılmıştır; 1. sınıf kısmen geri zekâlılara mahsustur; 2. sınıftaki normâl zekâlı öğrenciler orta okula giriş imtihanlarına hazırlanırlar. Günün altı saati sınıf çalışmalarıyla, 2 1/5 saati de zorunlu serbest zaman faaliyetleriyle geçmektedir. Bu saatler dışında öğrenciler «evlerinin» işleriyle meşgûl olurlar.

Her öğrenci, imkân ölçüsünde, senede 15 gün ailesi yanında tatil yapmaktadır Ayrıca müessesese de deniz kenarında, altı hafta süreli, tatil kolonileri düzenler.

Müessesede geçirilen sürenin uzaması toplum hayatına dönüşü güçleştirdiğinden çocuklar, aile çevresinin düzelmesi halinde ailelerine iade edilmekte; bu mümkün olmadığı takdirde yarı - serbesti yurtlarına yerleştirilmekte ve kendileriyle «*post - cure*» yolumdan ilgilenilmektedir.

3. *Yarı Serbesti Yurdu*. Aile hayatı havasının hüküm sürdüğü bu yurt 15 kişiliktir. Öğrenciler, gündüzleri, civardaki çeşitli okullara devam ederler; öğle yemekleri ve gece için yurda dönerler. Haftalık tatil günleri çeşitli faaliyetlerin düzenlenmesiyle; yaz tatlilleri de kısmen aile nezdinde, kısmen tatil kolonilerinde geçirilir.